БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой,
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 272 (8797)
НОЯБРИИН
18
ВТОРНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Партийна, советскэ, профсоюзай, комсомолой организацинууд съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ хэрэгтэ манай ороной ажалшадые элсүүлэн жагсаахын тула шухала бүхы юумэ хэхэ, Коммунистическэ партияа тойруулжа хүдэлмэришэд, колхознигууд, интеллигенциие бүри нягтаар нэгэдхэн жагсааха, коммунистическэ байгуулалтын түүхэтэ программын илалта туйлахын түлөө тэмсэлдэ тэдэниие хүтэлхэ болоно.

(КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэлэ элидхэлэй тезисүүдһээ).

АЖАБАЙДАЛТАЙ ҺУРГУУЛИИН ХОЛБОО БАРИСААЕ БЭХИЖҮҮЛХЭ, ОРОН ДОТОР АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛЫЕ СААШАДАНЬ ХҮГЖӨӨХЭ ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тезисүүд

Совет орон бүрин түгэсөөр һалбаран дэбжэжэ Гүрэнэймнай экономико хурдан түргэнөөр нэ, наука болон соёл культура урдань үзэгдөөгүйгөөр һалбаран бадаржа, ажалшадай ажанабайдал хэлбэришэгүйгөөр улам һайжарна. Ажахын болон культурна байгуулалтын али бүхы һалбаринуудта арад—ажабайдалай бодото эзэн, түүхын зохёон байгуулагша—элитэ ехэ илалтануудые туйлаа. Тэдэнэй омогорхохо ёһоороол омогорхохо болоно, бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы хубинуудта ажаһуудаг эб найрамдалай, социализмын олон миллион ханинарай зүрхэ сэдьхэлдэ баяр баясхалан, зориг найдабари түрүүлнэ, хүдэлмэришэн арадай дайсадые һүрдүүлжэ, уруу дуруу болгоно.

Коммунистическэ партиин, Совет гүрэнэй дотоодын ба гадаадын сэсэн мэргэн политикын бэелүүлэлтэнэй ашаар совет арад иимэ агуу ехэ туйлалтануудые амжаа юм. КПСС-эй түүхэтэ XX съездһээ хойшо үнгэрһэн жэлнүүдтэ социализмһаа коммунизмдэ шэлжэн орохо замдаа советскэ общество шэнэ алхам хээ. Эдэ жэлнүүд хадаа коммунизм байгуулгые айхабтар ехээр түргэдүүлһэн жэлнүүд, гүрэнэй политическэ ажабайдалда, ажахын болон культурна ажал-ябуулгада ажалшадай бүри эдэбхитэйгээр хабаадаһан жэлнүүд байгаа. Ленинэй агуу ехэ захяануудые хэлбэришэгүйгөөр бэелүүлһэн, партимнай үргэн ниитэ арад зониие өөрыгөө тойруулан бүри нягтаар жагсаагаа.

Совет орон туйлай ехэ шэнэ зорилгонуудые шиидхэхэ байна. КПСС-эй XXI съезд 1959—1965 онуудай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонуудые хэлсэжэ, баталха юм. Долоон жэлэй түсэб коммунизм байгуулгын агуу ехэ программа болохо юм. Энэ түсэбэй дүүргэгдээд байхада Совет орон бүри хүсэ шадалтай, баян болохо. Мүн энэ түсэбэй бэелүүлэлтэ социалистическэ системын капиталистическэ системэтэй амгалан ёһоор мүрысэжэ, илалта туйлахадань шиидхэхы удхашанартай байха юм. Совет арад хараалһан түсэбүүдээ бэелүүлхэ байһандаа этигэл найдабаритай.

Зохёон байгуулхы түсэбүүдые бэелүүлгэдэ совет хүнүүд шиидхэхы үүргэ дүүргэхэ байна. Коммунизмын хэрэгтэ тэдэнэй үнэн сэхэ байлга, ажал хүдэлмэридэ хүсэлтэй байлга, Коммунистическэ партиин агуу ехэ зорилгонуудые бэелүүлхэ талаар тэдэнэй олоһон мэргэжэл шадабари—эдэ бүгэдэ манай амжалтануудай үндэһэ һууринь мүн болоно. Совет арадуудай оюун бэлиг барагдашагүй ехэ. Социалистическэ обществын ушар ёһо мэдэхэ, эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэдэй зэргэнүүдтэ коммунизмын хэдэн миллион шэнэ шэнэ байгуулагшад жагсана. Эдир залуу үетэниие хүмүүжүүлгэ, һургалга, мүн ажахын, наука болон соёл культурын али бүхы һалбаринуудта

хэрэгтэй эрдэм мэргэжэл түгэс хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэлгэ Коммунистическэ партиин, Совет гүрэнэй онсо анхаралда хододоо байха ёһотой гэжэ В. И. Ленин заадаг һэн.

Советскэ һургуули эрдэмтэй, культурна хэдэн миллион эрхэтэниие, социалистическэ байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадалсагшадые бэлэдхэн гаргаа. Тэрэ хадаа элитэ ехэ эрдэмтэдэй, инженер, конструкторнуудай гайхамшагта кадрнуудые хүмүүжүүлээ. Тэдэнэй оролдолго, творческо ажал түүхэтэ удхашанартай научно-техническэ иимэ илалтануудта—дэлхэйе тойрон дабшадаг хэмэл одонууд, атомна электростанцинууд, атомна ледокол, түргэнөөр ниидэжэ хүнүүдые шэрэдэг реактивна самолёдуудые бүтээһэн илалтануудта эли бодо харагдана. Зүгөөр совет хүнүүд амжаһан туйлалтануудаараа һанаагаа амарха ёһогүй байна. Ажабайдал һургуулиин үмэнэ шэнэ зорилгонуудые табина. Манай юрэнхы һуралсал болон дээдэ һургуули коммунистическэ байгуулалтын эрилтэнүүдһээ гээгдэжэ, горьтойхон дутагдалнуудтай байһаар. Тэдэнэй гол дутагдалынь юуб гэхэдэ, һуралсал ажабайдалһаа таһарангяар ябуулагдана. Коммунистическэ байгуулалтын мүнөө үеын шатада арадай гэгээрэлдэхи энэ дутагдалтай саашадаа эбсэхын аргагүй.

«Һургуулида һуража байхадаа ажал хүдэлмэридэ, хүн зондо, обществодо ашагтай туһатай баялигуудые байгуулгада өөһэдыгөө бэлэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ хүбүүн бүхэн, басагач бүхэн мэдэхэ ёһотой. Хүн бүхэн эхэ, эсэгынгээ ямаршье тушаал даажа байһанһаа дулдыдангүй, нэгэл харгытай байха—һураха, һураһан хойноо хүдэлмэрилхэ зэргэтэй» гэжэ комсомолой XIII съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущев хэлээ һэн.

Совет арадай зохёон байгуулхы бүхы ажал-ябуулгада совет дунда болон дээдэ һургуулиие бүри эдэбхитэй үүргэтэй болгохын тула арадай гэгээрэлые шэнэдхэн хубилалга шухала болоод байна. «Ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ, орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэг соо шэнэдхэн хубилгаха арга замууд хараалагданхай. Тус бэшэг соохи дурадхалнуудые КПСС-эй ЦК-гэй Президиум һайшаагаа, һургуулиие шэнэдхэн хубилалга шухала зорилго болонхой гэжэ тоолодог совет зон эдэ дурадхалнуудые халуунаар һайшаан дэмжэһэн байна. Эдэ дурадхалнууд хадаа ургажа ябаа үетэниие коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, экономико, наука ба соёл культурын али бүхы һалбаринуудта хэрэгтэй хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ хэрэгые улам саашадань һайжаруулгада шэглүүлэгдэнхэй.

Һургуули ба коммунизм байгуулга

Обществые коммунистическэ ёһоор шэнэдхэн хубилха хэрэг шэнэ хүниие хүмүүжүүлгэтэй таһаршагүй нягта холбоотой юм. Энэ хүн хадаа оюун сэдьхэлэйнгээ талаар үргэн ехэ эрдэмтэй, моральна шэнжэ шанарайнгаа талаар арюун сэбэр, бэе махабадайнгаа талаар согтой солбон байха ёһотой. Ерээдүйн коммунистическэ обществын хүн хадаа мүлжэгшэ байгуулалтада бии болоһон заншалые—энгэй хараад ябаха, хүнэй хүзүүн дээрэ һууха, мухар барилалха болон хара амяа хараад ябаха гэхэ мэтын аягүй муухай ябадалые огто гаргахагүй хүн байха ёһотой.

Хуушанай обществын муухай үзэгдэлнүүдэй нэгэн—бар хүсэнэй болон ухаан бодолой ажалай хоорондохи айхабтар ехэ илгаан болоно. Бар хүсэнэй ажалһаа ухаан бодолой ажалай холодон таһаршан үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдтэ үмсын зөөриин бололготой, дайсан харша, хёмороото эрилтэтэй ангинууд боложо обществын хубааралтай холбоотой юм. Капитализмын зүрилдөөнүүдэй хурсадхагахада, ухаан бодолой болон бар хүсэнэй ажалай хоорондохи илгаань бүри ехэ болоһон байгаа. Нэгэ талаһаа,—хүнэй мэдэлдэ байха, хүшэр хүндэ бар хүсэнэй ажал хэхэ хуби заяатай жиирэй юрын хүнүүд хэтэ мүнхэдөө заабол байха, нүгөө талаһаа,—ухаан бодохо, зонхилхо, наука, литература, искусство хүгжөөхын тула байгаалиин үгэһэн табисууртай онсо бүлэг хүнүүд хэтэ мүнхэдөө заабол байха гэһэншүү буржуазин хооһон шашаг домогые капиталистска һургаал үй бута сохёо һэн. Мүлжэлгын гэнһээ сүлөөрһэн ажалшад расын, үндэһэ яһанай болон бусад онсо илгаануудһаа дулдыдангүй, мүлжэгшэдһөө дутуугүй, һайнаар гүрэнөө хүтэлбэрилжэ, ажахы, наука, литература, искусствоя үзэгдөөгүй, барагдаагүй хурдан түргэнөөр хүгжөөнэ гэжэ Советскэ Союзай дүй дүршэл, хитад арадай болон социалистическэ бусад оронуудай арадуудай дүй дүршэл хүнэншэмөөр гэршэлэн харуулаа.

Бар хүсэнэй ажалһаа ухаан бодолой ажалай таһаран холодолго, ухаан бодолой ажал-ябуулгые мүлжэхы ангинуудай гартаа сүм абаһан ушар хүн түрэлтэнэй ухаан бодолой хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ гасалан хохидол тохёолдуулһан байгаа. Хэдэн зуун жэлэй турша соо хэдэн миллион жиирэй хүнүүдтэ соёл культура хүртэшэгүй байһан юм. Хуушанай обществын хэдэн зуун жэлэй турша соо үнэхөөрөө олониитэ болоһон арадта хүртэшэгүй, мүлжэгшэ ангиин интересүүдтэ алба хэдэг байхаар һургууляа байгуулжа байһан юм. Бар хүсэнэй болон ухаан бодолой ажалай хоорондохи горьтойхон илгаануудые удаа дараалан усадхажа байһан, ухаан бодолой болон бар хүсэнэй ажалые тэгшэ адли болгожо байһан манай социалистическэ общество дотор үргэн ниитэ арадай үйлэдбэриин ажал-ябуулгын бүхы талаар айхабтар түргэнөөр хүгжөөгдэхын хажуугаар, тэдэнэй оюун бодолой ажал-ябуулга айхабтар ехээр хүгжөөгдэнэ. Социалистическэ гүрэн өөрынгөө һур-

гуули байгуулхадаа арад зондо алба хэхээр, ажалшадта эрдэм һургуули үгэхөөр, бүхы арадуудай оюун бэлигые хүгжөөлгэдэ нүлөөлхөөр эмхидхэдэг юм. Советскэ һургуули ургажа ябаа залуу үетэниие эгээл түрүү үзэл сурталаар, коммунизмын үзэл сурталаар хүмүүжүүлдэг, дэлхэйе бодото наукын ёһоор тайлбарилан ойлгодог үндэһэ һуури бологшо—материалистическэ үзэл бодолоор залуушуулые хүмүүжүүлдэг юм. Социализм хадаа обществын материальна болон оюун бодолой баялигуудые хүгжөөхын тула, хүнүүдэй бүхы талаараа хүгжэхын тула хизаарлашагүй ехэ үргэн зам нээжэ үгөө. Дэлхэйн культурын бүхы туйлалтанууд социализмын үедэ олониитын шадабари боложо байна.

5. Ажал хүдэлмэри капитализмын үедэ хүндэ хүшэр баалалта байһанаа, манай орон дотор социалистическэ байгуулалтын батажан мандаһанай ашаар хүн бүхэнэй нэрэ хүндын хэрэг, эрхэтэн ёһоной нангин уялга болонхой. Социализмын үедэ «хүн бүхэнһөө шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ хэһэн ажалайнь зэргээр» гэһэн гуримай бэелүүлэгдэжэ байһаниинь мэдээжэ. Теэд энэ гурим хэтэ мүнхэдөө байха бэшэ ааб даа. Коммунистическэ обществодо «хүн бүхэнһөө—шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ—хэрэгтэйнь зэргээр» гэһэн ондоо гурим хүтэлбэри болгогдохо байна. Энэ хадаа коммунизмын үедэ залхууржа, юушье хэнгүй һууха гэһэн удхатай бэшэ юм. Коммунистическэ ерээдүйдэ һаруул һайхан, зохёон байгуулхы, эршэтэ ажал хүдэлмэри үүсхэдэг, үндэр соёл культуратай ажаһуудал дэлгэрхэ байха. Ажал хүдэлмэри хүнэй ажабайдалай зайлашагүй шухала зүйл болохо. Тиихэдээшье хүн наука, литература, хүгжэм, уран зураг, спорт болон өөрынгөө дурладаг ондоо хэрэг һонирхон шудалха бүри ехэ сагтай байха. Коммунистическэ обществодохи «үйлэдбэри бүгэдэнэй аша туһада зорюулагдахаар хараалагдабашье, бултанай сүлөөтэй байха сагыень бүри ехэ болгохоор бодомжологдон, үйлэдбэрилгын хүсэн үшөө түргөөр хүгжөөгдэхэ юм» гэжэ Маркс бэшээ һэн.

Марксын энэ агуу ехэ хараа бодол мүнөө бэелүүлэгдэжэ байна. Советскэ обществын үйлэдбэрилгын хүсэн тон ехээр хүгжэжэ, хүдэлмэриин үдэрые богони болгохо, сүлөөтэй байха сагые нэмээхэ хэрэг хойшолуулашагүй шиидхэгдэхэ асуудал болонхой. СССР дотор бүхы дээрээ долоон часай, харин промышленностиин зарим һалбаринуудта зургаан часай хүдэлмэриин үдэртэ орохо хэрэг бэелүүлэгдэжэ байнхай. Советскэ Союзай үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй улам дээшэлхэтэй, ниитын баялигай арьбадхагдахатай хамта, хүдэлмэрилэгшэдэй сүлөөтэй байха саг бүри ехэ болохо. Энэмнай ямар удхатайб гэхэдэ, совет хүн бүхэн ажал һуралсал хоёрые холбохо, өөрынгөө болбосоролые үргэдхэхэ, оюун бодолой эрилтые хангаха арга боломжотой болохо, эдэнь коммунизмда дүтэлхэ тума бүри түргөөр ургаха болоно.

Коммунизмын үедэхи үйлэдбэрилгын хүсэн капитализмын үеынхиһөө үлүү ехээр хүгжэхэ юм гэһэн Ленинэй заабарие үндэһэ болгон, промышленностьдашье, хүдөө ажахыдашье ажалладаг хүнүүд эгээн ехэ бүтээсэтэй арга методүүдые нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ, эрдэм, техникын шэнэ туйлалтануудые бүри ехэ болгохо ёһотой. Үйлэдбэридөө механизаци, автомат, химиие түргэнөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхэ, электронико, тоо бододог түхеэрэлгэнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, электрификаци болон бүтээсэ ехэтэй ондоо арга методүүд хаа хаанагүй дэлгэрүүлэгдэн хүгжөөгдэжэ, ажал хүдэлмэриин шэнжэ үндэһөөр хубилха байна. Хүдэлмэришэд болон колхознигуудай ажал гол шэнжээрээ инженернүүдэй, технигүүдэй, агрономуудай, хүдөө ажахын бусад мэргэжэлтэдэй ажалда бүри дүтэрхы боложо байнхай. Орёо нарин станогуудые, юумэ зүбөөр хэмжэхэ, шалгаха приборнууд болон аппарадуудые хүдэлгэжэ шададаг, техническэ орёо тоо бүридхэл, чертёжуудые мэдэдэг байха эрилтэ мүнөө хүдэлмэришэдэй урда табигдана. Тиимэ болохолоороо, Советскэ Союзай технико-экономическа талаараа хүгжэхэ ойрын ба холын арга боломжонууд манай обществын бүхы ажалшадай урда ехэ эрилтэ табина. Алишье талаараа эрдэм мэргэжэлтэй болохые тэдэнэр тон шухалада тоолодог боложо байна.

Коммунистическэ обществодохи үйлэдбэриин автомадаар зэбсэглэгдэхэтэй хамта, бар хүсэнэй ажал үгы болохо гэһэн һанал тон буруу гээшэ. Асари ехэ техническэ дэбжэлтын бэелүүлэгдэхэдэ, бар хүсэнэй ажал хэмжээлэшэгүй ехээр хүнгэрхэ, хүниие эсээдэг олохон янзын ажал үгы болохо байна, саашадаашье үгы болохо байха. Гэбэшье зохёон байгуулхы, урма баяр үүсхэдэг, бэе махабад бэхижүүлдэг, сог залииень бадаруулдаг бар хүсэнэй ажал хээгүй һаа, хүн бүхы талаараа хүгжэжэ шадахагүй. «Байгаалиин табисуурай ёһоор, толгой гар хоёр нэгэл бэеын хубинууд болодог мэтээр ажал хэжэ байхадаа ухаан бодол, бар хүсэн хоёр холбогдодог бшуу», — гэжэ К. Маркс бэшээ һэн. Коммунистическэ общество зохёон байгуулжа байһан шэнэ үеынхид шадаха зэргээрээ, элдэб янзын хара хүдэлмэри хэхэ, олониитэдэ ашатай туһатай ажалда хабаадаха ёһотой.

6. Һуралсалые аша туһатай ажал хүдэлмэритэй холбохо гэһэн һанамжа хүн түрэлтэнэй түрүү ухаан бодолые үнинһөө хойшо һонирхуулдаг байгаа. Социалистнууд-утопистнууд Кампанеллэ, Фурье, Оуэн, ородой агуу ехэ революционно-демократ Чернышевский ерээдүйн обществые тухайлан хараалха зуураа, социализмын үедэхи һуралсал аша туһатай ажал хүдэлмэритэй нягта холбоотой байха гэжэ хэлэдэг байгаа. Гайхамшагта сэсэн бодолтод Маркс, Энгельс, Ленин һуралсалые аша туһатай ажал хүдэлмэритэй холбохо гэһэн хараа бодолые социализм, коммунизмын түлөө пролетариадай тэмсэлэй бодото үндэһэ һуури болгоод, социалистическэ обществын залуушуулые политехническэ ёһоор хүмүүжүүлхэ ябадалтай тэрэнээ сэхэ холбодог байгаа. Таараха наһанһаань үхибүүдые хүмүүжүүлжэ эхилхэдээ, «аша туһатай ажал хүдэлмэриие һуралсал болон гимнастикатай холбохо шухала» гэжэ Маркс бэшээ һэн. Энэмнай «ниитын үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ арга метод байхаһаа гадна, мүн алишье талаараа шадабаритай хүнүүдые хүмүүжүүлхэ гансахан арга болохо». «Социалистическэ обществодохи ажал хүдэлмэри хүмүүжүүлгын хэрэг хоёр холбогдохо, тиигээд ургажа ябаһан залуу үеын хүнүүдэй техническэ түгэс эрдэмтэй бололго хангагдаха, мүн эрдэм ухаанай үндэһөөр хүмүүжүүлхэ тодорхой һуури табигдаха юм» гэжэ Энгельс онсолон тэмдэглэдэг байгаа. Социалистическэ обществодохи һуралсалые аша туһатай ажал хүдэлмэритэй холбоһоной үндэһөөр үхибүүд болон залуушуулые хүмүүжүүлхэ гэжэ бүри Октябриин революциин урда тээ Ленин хараалһан юм.

7. Советскэ һургуулинуудай дүй дүршэл Маркс, Энгельс, Ленинэй шэнжэлэн тодорхойлһон хараа бодолой зүбые батална. Ургажа ябаһан залуу үетэн өөһэдынгөө һуралсалай, хүмүүжэл болон болбосоролой алхам бүхэниие хуушанай, мүлжэлгэтэ обществодо эсэргүү ажалшадай тэмсэлтэй нягтаар холбон, коммунизмда һураха ёһотой гэжэ В. И. Ленин комсомолой III съезд дээрэ хэлэһэн түүхэтэ үгэ соогоо тайлбарилһан байна. Залуушуул гансал һургууляараа хизаарлаха ёһогүй, харин бүхы эрдэм, һуралсалаа хүдэлмэришэд болон таряашадай ажал хүдэлмэритэй холбохо зэргэтэй. «Хүдэлмэришэд болон таряашадтай суг хамта ажаллаад лэ байбал, ёһото коммунистнууд боложо шадагдаха юм» гэжэ В. И. Ленин заадаг һэн. Энэ заабаряа тододхон иигэжэ хэлэһэн байгаа: залуушуул хадаа өөрынгөө һуралсалые ажал хүдэлмэритэй, промышленность болон хүдөө ажахыгаа электрификацилгын үндэһөөр шэнэдхэн хубилгахын түлөө тэмсэлтэй, арадай соёл культура, гэгээрэл болбосорол мандуулхын түлөө тэмсэлтэй холбохо шухала гэһэн юм. Һуралсалые аша туһатай ажал хүдэлмэритэй холбохо тухай заабари Коммунистическэ партиин шухала шухала документнүүд соо оронхой.

8. СССР доторнай бодото культурна революци бэелүүлэгдээ. Советскэ һургуули энэ революцида шиидхэхы үүргэ дүүргээ, олон үндэһэ яһатантай манай Эхэ орон соохи бүхы арадуудай соёл культурын хүгжэлтэ дэбжэлтэдэ туһалаа. Хаанта Росси дотор бии байһан гээгдэнги үндэһэ яһатанай «заха газарнууд» мүнөө Советскэ Союз дотор үгы болонхой. Совет орон доторхи бүхы арадууд түрэл хэлэн дээрээ заадаг һургуулитай болоо, гэгээрэл болбосоролой, соёл культурын гуламтануудта хабаадаха үргэн ехэ арга боломжо бүхы хүнүүдтэ нээгдээ, үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадал усадхагдаа, бүгэдэниитын долоон жэлэй һуралсал бэелүүлэгдээ, дунда болон дээдэ һуралсал үргэнөөр хүгжөөгдөө. Мүнөө СССР орон дотор 50 миллион үлүүтэй хүн һуража байдаг.

1914 ондо революциин урда тээхи Россин эхин ба дунда һургуулинуудта бүхыдөө 9 миллион 650 мянган хүн һурадаг байгаа һаа, үнгэрөөшэ һуралсалай 1957—1958 ондо юрэнхы эрдэм олгохо һургуулинуудта һуража байгшадай тоо 28 миллион 700 мянган хүн, ехэ наһатанай һургуулинуудтай хамта—30 миллион 600 мянган хүн болоо. Энэ үе соо дунда һургуулинуудай ахалагша классуудта һурагшадай тоо 40 дахин нэмээ. Гансахан 1958 ондо юрэнхы эрдэм олгохо дунда һургуулинуудые, хүдэлмэришэн, хүдөө залуушуулай һургуулинуудые 1 миллион 600 мянган хүбүүд, басагад дүүргэжэ гараа.

Урда сагта арад зонойнь үргэлжэ дээрээ үзэг бэшэг мэдэхэгүй шахуу байһан союзна республикануудта арадай гэгээрэлэй талаар туйлагдаһан амжалтанууд илангаяа гайхамшаг ехэ. Жэшээлхэдэ Узбегэй ССР-эй һургуулинуудта мүнөө 1 миллион 340 мянгаһаа дээшэ хүн һуража байдаг, гэхэ зуура 1914 ондо мүнөөнэй Узбекистанай оршон соо миил 17 мянга гаран һурагшад бии байгаа.

Ороной дээдэ һургуулинууд, техникумүүдтэ 4 миллионһоо дээшэ студентнүүд һурана, гэхэ зуура 1913 ондо 182 мянган хүн һурадаг байгаа. 200 миллион шахуу гэхэ гү, али тайлбарилан хэлэбэл СССР-эйхитэй адли шахуу хүн зонтой, Европын капиталистическэ томо оронууд болохо Англи, Франци, Германиин Федеративна Республика болон Италиин бултанайхиһаа 4 дахин олон студентнэр СССР-эй дээдэ һургуулинуудта һурана. Манай ороной арадай ажахыда мүнөө 7 миллион 500 мянга шахуу дээдэ, тусхай дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэд хүдэлнэ, гэхэ зуура 1913 ондо тиимэ мэргэжэлтэдэй тоо 200 мянганһаа доошо байһан юм.

Эрдэм болон техникэ хүгжөөлгын талаар Советскэ Союзнай дэлхэй дээрэхи түрүү һууринуудай нэгэндэ дэбжэн гараад, мэргэжэлтэдые олоор, һайнаар бэлэдхэлгын талаар бүхы оронуудые ахинхай. Совет ороной түрүүшын хэмэл одоной замбуулин худар дэгдэн ниидэхэдэнь, СССР-тэхи дунда, дээдэ һуралсалай үргэнөөр хүгжэжэ, үндэр дээдэ хэмжээндэ гараад байһые советскэ эрдэм, техникын энэ толотомо илалтын эшэ нүхэсэл мүн гэжэ капиталистическэ оронуудтахи бодолготой, ухаансар хүнүүд мэдээ бэлэй. Американска һургуулитай сасуулбал, советскэ дунда һургуулида математика, физикэ, химиi, биологи шудалан үзэлгэдэ тон ехэ саг, анхарал хандуулагдана гэжэ Америкын хэблэл сошордонгёор бэшээ һэн. Түрүү һуури эзэлхэбди гэжэ һайрхан хүхижэ байһан Америкын Холбоото Штадуудай хүтэлбэрилхы бүлэг тушаалтад США мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ талаар Советскэ Союзые хүсэхэ ёһотой гэжэ мэдүүлдэг болоо. Энэмнай омогорхонгүй байхын аргагүй туйлалта гээшэ.

Коммунизм байгуулха хэрэгтэ бүхы эрдэм ухаагаа, хүсэ шадалаа, шадабари болон оюун бэлигээ зорюулдаг гайхамшаг залуу үетэн советскэ общество дотор хүмүүжүүлэгдээ. Совет залуушуулай ушар ёһо мэдэдэг үндэр дээдэ шанарынь түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ социализм байгуулха ажалай фронт дээрэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуу ехэ дайнай үедэ, шэнэ, залууг газар элдүүрилхэ баатар габьяата хэрэгүүдтэ, томо электростанцинууд, шахтанууд, доменно пеэшэнгүүдэй барилгада, манай ороной хойто, зүүн зүгүүдтэ промышленна шэнэ центрнүүдые бии болголгодо, мүнөө бэелүүлэгдэжэ байгаа ажалай бусад олон баатаршалгануудта эли тодоор харагдаа.

9. Коммунистическэ общество байгуулгын үедэ үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые улам саашадань хүгжөөһэн, социалистическэ ниитын харилсаануудые нарижуулан һайжаруулһан, советскэ демократиие саашадань хүгжөөһэн ябадал манай залуушуулые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, һургаха шэнэ зорилгонуудые табяад, амжалтатайгаар шиидхэхын тула таатай зохид эрхэ байдал хангана.

Ажабайдалтай һуралсалые холбоо барисаагүйгөөр ябуулһан ушар, һургуули дүүргэгшэдые бодото ажал хүдэлмэридэ муугаар бэлэдхэдэг байһан ушар манай һургуулиин горьтойхон дутагдал гэжэ КПСС-эй XX съезд дээрэ заагдаһан байгаа. «Һургуулиие ажабайдалтай бүри холбоо барисаатай болгохын тула техникын, үйлэдбэриин асуудалнуудаар гол ойлгомжо олгодог шэнэ предмедүүдые һургуулинуудта заахаһаа гадна, мүн предприятинуудта, колхозуудта, совхозуудта, туршалгын участогуудта, һургуулиин мастерскойнуудта һурагшадаар ажал хүүлжэ һургаха, ажал хэхэ дүршэл олгохо шухала. 10 жэлэй һургуули дүүргэһэн хүбүүд, басагадай дээдэ эрдэм шудалха һайн бэлэдхэлтэй байхынь тула, тэрэшэлэн бодото хүдэлмэри хэхээр бэлэн байхынь тула үйлэдбэриин мэргэжэл олгохо талые хаража, дунда һургуулиин һуралсалай программые хубилгаха хэрэгтэй. Юундэб гэхэдэ һургуули дүүргэжэ гарагшадай ехэхэн хубинь арадай ажахын элдэб һалбаринуудта ажаллахаяа ошохо байна бшуу» гэжэ съездэ КПСС-эй ЦК-гэй хэһэн тоосоото элидхэл соо хэлэгдэһэн байгаа.

Съездын һүүлээр һургуулиие ажабайдалда дүтэлүүлхэ талаар зарим тэды хүдэлмэри хэгдэһэн байна. РСФСР-эй, Украинын болон бусад союзна республикануудай зарим һургуулинуудта һуралсалые ашатай туһатай ажал хүдэлмэритэй нягтаар холбохо талаар согсологдоһон түрүүшын дүй дүршэлэй үнэтэйшье, хожомынь хэрэгтэйшье байһаниинь арсашагүй. Жэшээнь Ставропольско хизаарай колхозуудта һурагшадһаа бүридэһэн бригадануудые байгуулха гайхамшагта эдэбхи үүсхэл гаргагдаа. Тэдэ бригаданууд 8—9 классуудай һурагшадһаа бүридэнэ. Колхозууд эдэ бригадануудта газар таһалжа үгэнэ. Ажал хэхэ

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТЕЗИСҮҮДЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

талаар һургуулиингаа программатай эохилдуулан, һурагшад өөһэдынгөө шадал соохоно хүдөө ажахын элдэб хүдэлмэри дүүргэнэ. Эдэ хүдэлмэринүүд һургуулиин программа һаад болохогүйгөөр бэелүүлэгдэхэ юм. Үбэл, хабарай үедэ һурагшадай ажал хүдэлмэри хэхын тулада тусхай саг таһалагдаг, тиихэдэ зунай үедэ һурагшад колхоздо ошожо, гол түлэб хүдэлмэри хэдэг байна. Хүбүүд, басагад ажал хэжэ һурадаг, хүмүүжүүлэгдэдэг, жаяг заршам сахижа һурадаг, хүдөө ажахын ёһотой хүдэлмэрилэгшэд болохоор бэеэ бэлдэдэг байха юм.

Һуралсалаа үйлэдбэритэй болон ажал хүдэлмэритэй холбоо барисаатай болгожо шадаһан хэдэ хэдэн һургуулинуудай дүй дуршэл гүнзэгыгөөр шудалан шэнжэлээд байгаа һаа, арадай гэгээрэлые шэнэдхэн хубилгалгада туһа болохо юм.

Гэбэшье дииэнхи олон дунда, дээдэ һургуулинуудай байдал бодото дээрээ хубилаагүй шахуу, ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаан урдынхяараа яаха аргагүй һула байһаар. Тиимэһээ ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаые бэхижүүлхэ талаар бодото хэмжээ-ябуулгануудые, тэрэшэлэн орон дотор арадай гэгээрэлые саашадань хүгжөөхэ тухай али олон асуудалнуудые бүхы талаһаань хаража үзэхэ шухала болоод байна гэжэ партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет тоолоно.

«Манай ургажа ябаа үетэнние һургуулида һурагаа гуримые эрид хубилгаха шухала,—гэжэ ажабайдалтай һургуулиин холбоо барисаае бэхижүүлхэ тухай нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэг соо хэлэгдэнэ.—Энэ хэрэгтэ эгээл шухалань юуб гэхэдэ, лозунг гаргаха хэрэгтэй. Энэ лозунгнь ямар байхаб гэхэдэ, бүхы үхибүүд аша туһатай ажал хүдэлмэридэ, коммунистическэ обществын байгуулалтада хабаадалсахаар бэлэдхэгдэхэ ёһотой. Энэ лозунгые һургуулида ороһон бүхы үхибүүд нангинаар баримталдаг болохо ёһотой. Тиихэдэ фабрика дээрэ гү, али колхоздо, промышленна предприяти, совхоздо, МТС-тэ, РТС-тэ гү, али эмхи зургаанда хэгдэдэг ямаршье ажал, обществодо аша туһатай, үнэн сэхэ ажал хадаа нангин ажал гээшэ, тиимэһээ обществын бүхы баялигые эдлэн ажаһуудаг хүн бүхэн ажал хэхэ ёһотой. Хүн бүхэн коммунистическэ обществодо ажаһуухадаа, энэ обществые байгуулха, саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ ажал хүдэлмэреэрээ өөрынгөө хубитые оруулха зэргэтэй. Манай ургажа ябаа үетэнние ажабайдалда, аша туһатай ажалда бэлэдхэхэ, социалистическэ обществын гол ёһо гуримуудые гүнзэгы ехээр хүндэлдэг байхаар манай залуушуулые хүмүүжүүлхэ гээшэ манай һургуулиин гол зорилго болохо ёһотой».

Советскэ һургуули болбол алишье талаараа эрдэмтэй, наукануудай эшэ үндэһэ һайнаар мэдэхэ, тэрэшэлэн хара ажал саг үргэлжэ хэжэ шадаха хүнүүдые бэлэдхэхэ, обществодо ашатай туһатай байха, обществодо шухала хэрэгтэй баялигуудые үйлэдбэрилгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадаха хүсэл эрмэлзэлгэтэйгээр залуушуулые хүмүүжүүлхэ уялгатай юм.

Дунда һургуули тухай

10. СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй мүнөөнэй гурим хорёод жэлэй саада тээ байгуулагдаа һэн. Гушаад онуудта, арадай ажахые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн һэлбэхэ үедэ наукануудай эшэ үндэһэнүүдые һайнаар шудалһан, ялала эрдэмтэй хүнүүдые дээдэ һургуулида һуралхаар бэлэдхэхэ гэһэн зорилго һургуулиин үмэнэ табигдаһан байгаа. Дээдэ һургуулида һурагшад орохынь тула тэдэнэртэ юрэнхы һуралсалай эрдэм үгэхэ асуудалда һургуули гол анхаралаа хандуулдаг байһан юм. Энэ хадаа нэгэ талые баримталһан ябадалда, ажабайдалһаа залуушуулые таһарангаар һургаха, ажабайдалһаа һургуулиин таһаранги байха ябадалда хүргэһэн байгаа. Тиигэжэ хүмүүжүүлгынгшье хүдэлмэридэ горьтойхон дутагдалнууд гараһан юм. Һургуули хадаа гол түлэб үгөөрөө ойлгуулха арга методоор хүгэдые хүмүүжүүлдэг байгаа. Үхибүүд болон залуушуулые олониитэдэ ашатай туһатай ажал хүдэлмэридэ шадал соонь хабаадуулха хэрэгтэ тэрэ шухала анхарал хандуулдаггүй байгаа.

Тиимэһээ дунда һургуули дүүргэһэн олохон хүбүүд, басагад дээдэ һургуулида гү, али угайдхадаа тусхай дунда һургуулида орожо, һуралсалаа үргэлжэлүүлхэ гээшэ ажабайдалаймнал таарамжатай гансахан зам гэжэ тоолодог, фабрика, завод, колхоз болон совхозуудта дуратай дурагүйгөөр хүдэлхэеэ ошодог байха юм. Тиихэдэ һургуули нэгэ зариманиинь хара ажал эрхилхэ гээшэ эшэгүүртэй ябадал гэжэ тоолоно. Гэхэтэй хамта дунда һуралсалай саг үргэлжэ улам үргэдхэгдэжэ байһан үедэ һургуули дүүргэһэн залуушуулай ехэнхи хубинь ажал хүдэлмэридэ сэхэ хабаадаха ушартай болоно. Тэрэшэлэн түйлагдаһан техническэ дэбжэлтэ хадаа промышленностиин болон хүдөө ажахыда юрэнхы һуралсалай һайн бэлэдхэлтэй залуушуулые абаха эрилтэ табина.

Мүнөө үеын эрхэ байдалда дээдэ һургуулинууд, багсаахада, 450 мянган хүнүүдые, тэрэ тоодо заочноор болон үдэшэндөө һурадаг хүнүүдые абана. 1954 онһоо 1957 он хүрэтэр дунда һургуули дүүргэгшэдэй 2,5 миллион үлүүтэй хүнүүдынь дээдэ һургуули, техникүмүүдтэ абтаагүй һэн. Дунда һургуулиин һуралсалай программын ажабайдалһаа таһаранги байһан дээрэһээ олохон хүбүүд, басагад ажал хэжэ шадахагүй, үйлэдбэри мэдэхэгүй байна. Энэ ушар тэдэнэй ажалда орожо, түбхинэхэ гэхэдэнь горьтойхон бэрхэшээлнүүдые тохёолдуулна, энээнһээ боложо нилээд олон залуушуул, тэдэнэй түрэлхидынь сэдьхэлээ ханаадаггүй байна.

Эдэ бүгэдэ һургуулиин хүдэлмэрые шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэй тон шухала болоод байһые гэршэлнэ.

11. Һургуулиие шэнэдхэн хубилгаха зорилгые зүбөөр шиидхэлгын үндэһэ һуури ямар бэ гэхэдэ, нэн түрүүн тусхайта наһанһаа эхилжэ, бүхы залуушуулые олониитэдэ ашатай туһатай ажал хүдэлмэридэ хабаадуулха шухала. Тэдэниие наукын эшэ үндэһэнүүдтэ һургаха ябадал промышленностиин болон хүдөө ажахыдахи ашатай туһатай ажал хүдэлмэритэй нягта холбоотойгоор ябуулагдаха зэргэтэй. Тиимэ дээрэһээ дунда һургуулида юрэнхы, политехническэ болон мэргэжэл олохо һуралсалые зүбөөр таарууулан эрхилхэ шухала болоно. Мүн үхибүүдэй, залуушуулай ажал, һуралсалые тэдэнэй амаралта болон бэе махабадай хүгжэлтэтэй бодомжотойгоор таарууулан эрхилхэ шухала.

Тиимэ болохолоороо, һургуулида ном заалгын удха, эмхидхэл болон арга методуудые тодорхойлхо, наукын эшэ үндэһэнүүдые шудалха шиидхэхэ эхи захань хадаа һуралсалые ажабайдалтай, үйлэдбэритэй, коммунистическэ байгуулалгын дүй дуршэлтэй таһаршагүй нягта холбоотойгоор ябуулха хэрэг мүн болоно. Үхибүүдые олониитэдэ ашатай туһатай ажалда ябуулгада, ажалда хабаадаха ёһотой болохот гэжэ һуралсалай түрүүшын жэлнүүдһээ эхилжэ, ухаан бодолдонь ойлгуулан һургаха шухала.

Ургажа ябаа үетэнэй хүмүүжүүлгэ, һуралсалые ажабайдалтай, тэдэнэй хэжэ шадаха ажал хүдэлмэритэй холбоо барисаатайгаар ябуулха зуураа, һурагшадай наһые хараадаа абаха шухала. Манай бүхы залуушуулые 15—16 наһатайһаань олониитэдэ ашатай туһатай ажал хүдэлмэридэ хабаадуулха һаа таатай байна.

12. Дунда эрдэмэй **нэгэдэхи шатань уялгата найман жэлэй һургуули** байха ёһотой. Энэ һургуули мүнөө байһан долоон жэлэй һургуулиин оронда эмхидхэгдэхэ юм. Долоон жэлэй һургуулитай жэшэбэл, уялгата найман жэлэй һургуули арадай гэгээрэлые хүгжөөхэ талаар нилээдгүй ехэ алхам болохо байна. Найман жэлэй һургуули олониитэдэ ашатай туһатай ажал хүдэлмэридэ һурагшадай хабаадалсахын тула оюун бодолой, ажал хэхэ шадабариин талаар һайн бэлэдхэлтэй, юрэнхы ехэ эрдэмтэй үхибүүдые бэлэдхэн гаргаха болохо юм. Иимэ һургуули һурагшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, ажалай дүй дуршэлтэй болгохо зорилго амжалтатайгаар шиидхэхэ, һурагшадта бүри ехэ эрдэм олгохо, долоон жэлэй һургуулида үзэгдэдэг һуралсалдаа дараагдаха ябадал усадхаха юм. Мүн хүгэдые бэе махабадай талаар хүмүүжүүлгые бүри һайнаар табиха, тэдэниие урайн һайхан юумэдэ дуратай болгохо боломжо олгохо байна. Найман жэлэй һургуулиин һурагшад—басагад ажал хүдэлжэ дүршүүлхэдэнь, эхэнэрэй ажалай онсо илгаае хараадаа абалсаха хэрэгтэй.

Һуралсалай-хүмүүжүүлгын үедэ һургуули манай обществын элдэб ажал хүдэлмэритэй һурагшадые танилсуулха ёһотой. Тиихэ зуураа мэргэжэл шадабаряа элирхэйлхэдэнь, ерээдүйн мэргэжэлээ өөһэдынь зүбөөр шэлэн олоходонь һурагшадта туһалха ёһотой.

Найман жэлэй һургуули ажал хүдэлмэри эрхилдэг аад, юрэнхы һуралсалай хүсэд бэшэ дунда һургуули байха юм. Багахан тосхонуудта дүрбэн класстай эхин һургуули үлөөхэ хэрэгтэй. Энэ һургуулиие дүүргэгшэд дүтын һургуулиин табадахи класста орохо болоно.

8 жэлэй һургуулиие дүүргэмсээрээ бүхы залуушуул предприяти, колхозуудай гэхэ мэтын олониитэдэ ашатай туһатай ажал хүдэлмэридэ хабаадуулагдаха ёһотой. Энэ гуримаар бүхы эрхэтэндэ ажаллаха, һураха бүри нэгэн адли эрхэ байдал байгуулагдаха юм. Энэ хадаа залуушуулые хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай баатарлиг ёһо заншалаар хүмүүжүүлхэдэ һайн эрхэ нүхэсэл боложо үгэхэ байна.

13. Залуушуул гүйсэд дунда эрдэм һуралсалайнгаа **хоёрдохи шатада** абадаг болохо. Һуралсалые ажал хүдэлмэритэй холбоо барисаатайгаар ябуулжа, гүйсэд дунда эрдэм абалга иимэ арга замаар бэелүүлэгдэжэ болохо гэбэл:

Түрүүшын, шухала замынь. Найман жэлэй һургуули дүүргээд, үйлэдбэридэ хүдэлхэеэ ошохо залуушуул нэн түрүүн мэргэжэл олохо эхин шатын бэлэдхэлтэй болохо байна. Һүүлээрнь үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байхадаа, **хүдэлмэришэн гү, али хүдөөгэй залуушуулай һургуулида һураха.** Энэ һургуули өөһэдынгөө һурагшадта гүйсэд дунда эрдэм олгохо, тэдэнэй мэргэжэл дээшэлүүлхэ зорилготой.

Хоёрдохи замынь **үйлэдбэриин һуралсалтай ажалай политехническэ юрэнхы һуралсалай дунда һургуулида** (фабрично-заводской болон хүдөө ажахын һуралсалай һургуулинуудтай адли) найман жэлэй һургуули дүүргэгшэдые һургахаар хараална. Эдэ дунда һургуулинууд ойрын промышленна предприяти, колхоз, совхозууд болон заһабарилгын-техническэ станци гэхэ мэтые хэрэглэн, һуралсалые ажал хүдэлмэритэй холбожо бэелүүлхэ, мүн арадай ажахын гү, али соёл культурын һалбаринуудай нэгэндэ хүдэлхынь тулада һурагшадые гүйсэд дунда һургуулитай тусхай мэргэжэлтэй болгохо байна.

Гурбадахи замынь зарим залуушуулые **техникумүүдтэ** һургаха гэжэ хараална. Эдэ техникумүүд найман жэлэй һургуули дүүргэгшэдые һургаха, тиихэдээ тэдэниие гүйсэд дунда һургуулитай, хүдэлмэриин мэргэжэлтэй болгохо, мүн дунда зэргын бэлэдхэлтэй мэргэжэлтын нэрэ зэргэ олгохо байна.

Арадай һуралсалай шэнэ гуримаар бэелүүлэгдэдэг болоходо, хүбүүн, басаган бүхэн бэеэ даагаад ажаһууха хэрэгтэ эрхим һайнаар бэлэдхэхэ, мүн ямар нэгэн тусхай мэргэжэлтэй, гүйсэд дунда һургуулитай болохо өөртөө эгээл таарамжатай замые зүбөөр шэлэхэ аргатай байха юм.

14. Үйлэдбэридэ гү, али эмхи зургаанда хүдэлжэ байһан хүбүүд, басагадай дунда һургууляа түгэсхэхын тулада хүдэлмэришэн, хүдөөгэй залуушуулай дунда һургуулинууд байгуулагдана. Иимэ һургуулинууд хэдэн халаантай байжа болохо, мүн үдэшэндөө гү, али хүдөө нютагуудта жэлэй ямар нэгэн сагта хүдэлдэг ба заочно байжа болохо юм. Ажаллажа байһан залуушуулые иимэ һургуулинуудта олоорнь оруулха зорилгоор таарамжатай эрхэ нүхэсэл бии болгохо, тэдэнэй ном үзэхэдэ таатай һайн байдал олгохо, һуралсалай шанарые эрид һайжаруулха шухала. Ажаллажа байгаад, һайнаар һурадаг хүнүүдэй хүдэлмэриин үдэрые бага болгобол гү, али недели соо 2—3 үдэртэ тэдэниие ажалһаань сүлөөлбэл һайн байха юм.

Иимэ һургуулинуудай һурагшад гүйсэд дунда эрдэмтэй болохоһоо гадна, өөрынгөө мэргэжэлые улам нарижуулан һайжаруулха аргатай байха ёһотой. Хүдэлмэришэн, хүдөөгэй залуушуулай һургуулида һураха болзорые гурбан жэлээр тогтоохо хэрэгтэй. Хүдэлжэ байгаа залуушуулай дунда һургуулитай болохо гэһэн эрмэлзэлые али болохоор дэмжэхэ, бэеэ даагаад бэлэдхэжэ, экзамен барихыень мүн лэ урмашуулха, һайшааха хэрэгтэй.

Залуу хүдэлмэришэн, колхознигуудай мэргэжэлэй разрядые дээшэлүүлхэдээ гү, али тэдэниие дээгүүр тушаалда оруулхадаа, һургуулида хэр һайнаар һуранаб, мүн ниитын ажалда хэр эдэбхитэйгээр хабааданаб, өөрынгөө ажалда хэр һайнаар ханданаб гэжэ харалсаха хэрэгтэй.

Хүдэлжэ байгаа залуушуулай зариманиинь долоон жэлэй һургуулигүй байна. Тиимэһээнь хүдэлмэришэн, хүдөөгэй залуушуулай һургуулинууд гурбадахи класһаа эхилэн, бүхы классуудаа нэгэ хэды саг соо тэрэ зандань байлгаха ушартай. Хэрбээ шухала болоо һаань, иимэ һургуулинуудта ехэ зониие һургаха классууд бии болгогдохо ёһотой.

Хүдэлмэришэн, хүдөөгэй залуушуулай һургуули дүүргэгшэд дунда һургуули дүүргэһэн тухай аттестат абаха, дээдэ һургуулида орохо эрхэтэй болохо.

15. Үйлэдбэриин һуралсалтай, ажалай политехническэ юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинууд (фабрично-заводской болон хүдөө ажахын һуралсалай һургуулинуудтай адли) городуудта, хүдөө нютагуудта байгуулагдана. Тэндэ һураха болзор гурбан жэлээр тогтоогдоно. Иимэ һургуулинуудта юрэнхы, политехническэ, мүн тусхай мэргэжэлэй һуралсал бэелүүлэгдэхэ байна. Һурагшад ямар ажалаар урда тээнь мэргэжэһэн байнаб гэһэн зүйлые, мүн нютагай эрхэ байдалые хараада абан, иимэ һургуулинуудта хэр ехэ хэмжээгээр теори үзүүлхэб, һурагшадые хэр ехээр ажаллуулхаб гэжэ шиидхэхэ. Хүдөө ажахын хүдэлмэриин жэлэй элдэб сагта хэгдэдэгыень хараада абан, хүдөөгэй һургуулинуудта һуралсалай жэл эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Һурагшад предприятинуудай һуралсалай болон үйлэдбэриин цехүүдтэ, колхоз, совхозуудай һуралсалгын бригадануудта, һуралсал-туршалгын ажахынуудта, һургуулиин болон һургуули хоорондын һуралсал-үйлэдбэриин мастерскойнуудта хүдэлжэ, үйлэдбэриин һуралсал бэелүүлхэ, олониитэдэ туһатай ажал хүдэлмэри хэхэ болоно.

Ажалай политехническэ дунда һургуулинуудые дүүргэгшэд дунда һургуули дүүргэһэн тухай аттестат абаха, мүн шэлэн олоһон мэргэжэлээрээ тусхай квалификацитай болобо гэһэн үнэмшэлгэ абаха, тиигээд дээдэ һургуулинуудта орохо эрхэтэй болохо юм. Дунда һургуулинууд найман жэлэй һургуулиһаа амяараашье, мүн тэрээнтэй сугтаашье байгуулагдажа болоно.

16. Һуралсал-хүмүүжүүлгын шэнэ түхэлэй эмхи зургаан — **интернат-һургуули** Советскэ Союзда бии боложо, улам олошоржо байна. Иимэ һургуулинуудта үхибүүдые һургаха, залуу үетэниие коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ эгээл таатай зохид эрхэ байдал байгуулагдана. Дунда һуралсалай ондоо, шэнэ гуримаар бэелүүлэгдэдэг болоходо, интернат-һургуулинуудые нэгэдэхи—наймадахи класстай һургуулинуудташье, мүн нэгэдэхи—арба нэгэдэхи класстай һургуулинуудташье эмхидхэжэ болохо, тиихэдээ нютагай эрхэ байдалые хараада абаха хэрэгтэй. Интернат-һургуулинууд найман жэлэй болон үйлэдбэриин һуралсалтай ажалай политехническэ дунда һургуулиин һуралсалай түсэб, программаар хүдэлхэ ёһотой. Интернат-һургуулинууд һуралсалые үйлэдбэриин ажалтай үнэхөөрөөл шадамар бэрхээр холбоһоной үльгэр жэшээ харуулха уялгатай.

17. Дунда һуралсалай хоёрдохи шатын дээрэ дурсагдаһан һургуулинуудһаа гадна, хүгжэмдэ, хатар, танцада, уран зурагта эгээл бэрхэ, бэлигтэй үхибүүдые һургаха һургуулинуудые мүнөөнэйхидэл зандань байлгабал һайн байна. Хэрэгтэй болоо һаань иимэ һургуулинуудта хүдөөһөө ерэһэн гү, али олон үхибүүдтэй айлай хүүгэдэй байха интернадууд байгуулагдана. Үхибүүдые иимэ һургуулинуудта байлгахын тулада хэгдэдэг гаргашын заримыень интернат-һургуулинуудтал адли түрэлхид бэе дээрээ дааха ёһотой.

Искусствын талаар эгээл бэрхэ, бэлигтэй үхибүүд, залуушуулые һургаха һургуулинууд тэдэндэ юрэнхы дунда эрдэм үгэхэ, ажалда дүршүүлхэ, гадна ямар нэгэн янзын искусство саашадаа эрхилхынь тулада тусхай гуримаар бэлэдхэхэ ёһотой. Эдэ һургуули дүүргэгшэд мэргэжэлдээ таараха дээдэ һургуулида сэхэ орожо шадаха байна.

Һургуулинууд, арадай һуралсалай органууд искусствын элдэб янзануудаараршье, мүн тоо бодолго, физикээр, биологи болон эрдэм ухаанай бусад һалбаринуудаараршье бүхы үхибүүдэй бэлигыень һалбаруулха хэрэгтэ урданайхиһаа ехэ анхарал хандуулдаг болохо ёһотой. Дээдэ һургуулинуудай болон бусад һургуулинуудай дэргэдэ элдэб кружок, студи, тусхай лекторинуудые байгуулха, эдир математигуудай, физик, химигүүдэй, байгаалида дуратайшуулай, техникын бүлгэмүүдые байгуулха, эдир залуу оюун бэлигтэниие элирүүлжэ, тэдэниие анхаралтайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Тоо бодолго, физикэ, хими, биологидо тусгаар бэлигтэй, тэдээндэ илангаяа дуратай залуушуулые һургаха тусхай һургуулинуудые байгуулха тухай асуудал бодомжолон хаража үзэхэ шухала. Хэрбээ иимэ һургуулинуудай байгуулагдабал, һургуулиин багшанарай соведээр зууршалагдаһан, мүн тусхай экзаменуудые бариһан хүбүүд, басагад иимэ һургуулинуудта абтаха ёһотой.

18. Мүнөө үедэ арбан жэлэй һургуулиин бэелүүлдэг юрэнхы, политехническэ һуралсалай хэмжээн дунда һуралсалай хоёрдохи шатын һургуулинуудта дээшэлүүлэгдэхэ ушартай. Физикэ, математика, хими, черчени, биологи зааха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха шухала. Ороноймнай бүхы һургуулинуудта хари хэлэ үзэлгэ эрид һайжаруулагдаха ёһотой, хэдэ хэдэн предмедүүдые хари хэлэн дээрэ заадаг һургуулинуудые олошоруулха хэрэгтэй.

Һургуулинуудай иигэжэ хубилгагдахада, гуманитарна һуралсал багаханааршье хороогдохо гү, али һуларуулагдаха ёһогүй. Юуб гэхэдэ энэ һуралсал хадаа һурагшадые коммунистическэ үзэл бодолтой болгохо хэрэгтэ нилээд шухала удхашанартай бшуу.

Үхибүүдэй бэеын тамирые бэхижүүлэн һайжаруулха, уран һайхан юумые танин мэдэдэг болгожо һургаха хэрэгые тоодоггүй ябадал усадхаха хэрэгтэй. Залуушуулай бэеэ даагаад, техникэ, искусство, байгаалиин хүдэлмэри, физкультура болон спорт эрхилдэгые, аяншалга хэдэгыень али болохоор һайшаан дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй.

Һургуулиин һуралсалай хубилгагдахада, тэрэнэй хүдэлмэринь хубилхаһаа гадна, мүн һургалгын арга методүүд хубилжа, һурагшадай эдэбхи хэшээл али болохоор бадаруулагдадаг болохо ёһотой. Харуулан ойлгуулдаг һуралсалые ехээр дэлгэрүүлхэ, кино, телевидени гэхэ мэтые үргэнөөр хэрэглэхэ, наукын болон үйлэдбэриин үндэһэ һуурие миин амаараа, харуулжа ойлгуулангүйгөөр зааха ябадалые болюулха хэрэгтэй. Илангаяа һургуулинуудта техникын элдэб зүйлнүүдые үхибүүдэй ухаалан зохёохо, дархалха хэрэгые хүгжөөхэ, шэнэ прибор болон модельнүүдые, техническэ түхеэрэлгэ һурагшадаар хүүлхэ, хүдөө ажахын ажал тэдэнээр эрхилүүлхэ хэрэгтэй.

19. Советскэ һургуулида һуралсал түрэлхи хэлэн дээрэ бэелүүлэгдэдэг. Энэ хадаа ленинскэ национальна политикын эгээл шухала туйлалтануудай нэгэн мүн. Гэхэтэй хамта союзна, автономно республиканууда һургуулинуудта ород хэлэн мүн лэ ехээр үзэгдэнэ. Юундэб гэхэдэ ород хэлэн хадаа ороноймнай үндэһэ яһатанай хоорондо хөөрэлдэн харилсаха, СССР-эй арадуудай хани барисаа бэхижүүлхэ, ородой болон дэлхэйн соёл культурын баялигта тэдэниие хүртөөхэ хүсэтэ зэбсэг мүн шуу.

Гэбэшье союзна болон автономно республиканудта элдэб олон хэлэ үхибүүдтэ үзүүлжэ, тэдэниие тамалдаг гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Үнэхөөрөөшье национальна һургуулида үхибүүд гурбан хэлэ—түрэлхи, ород, мүн нэгэ хари хэлэ үзэнэ.

Ямар хэлэн дээрэ заадаг һургуулида үхибүүгээ үгэхэб гэһэн асуудалые өөһэдөө шиидхэхэ эрхэ түрэлхидтэ олгохо тухай асуудалые шэнжэлэн үзэхэ хэрэгтэй. Хэрбээ ямар нэгэн союзна гү, али автономно республикын хэлэн дээрэ заагдадаг һургуулида үхибүүн һурабал, тэрэ өөрынгөө дураар ород хэлэшье үзэхэ аргатай байха. Мүн хэрбээ үхибүүн ород һургуулида һурадаг һаа, ямар нэгэн союзна гү, али автономно республикын хэлые өөрынгөө дураар үзэхэ аргатай байха юм. Тиихэдэ ямар нэгэн хэлэн дээрэ зааха болоо һаа, тиимэ класста һураха үхибүүдэй класс хүсэхэ байгаал һаань, тэрэниие байгуулха хэрэгтэй.

Үхибүүнэйнгээ ямар хэлэ уялгата ёһоор үзэхэ тухай асуудалые түрэлхидэй шиидхэхэ хэрэг болгохо гээшэ эгээл зүб байхаһаа гадна, захиргаанай үмэнэһөө хэлэ уялгалжа үзүүлхэ ябадалые усадхаха, мүн һурагшадаар элдэб олон хэлэ үзүүлжэ, тэдэниие ехээр тамалха, зобоохо ябадал усадхагдаха байна. Хэрбээ ямар нэгэн һургуулида хари хэлэ зааха таатай эрхэ байдалай үгы байгаа һаань, тиимэ һургуулинуудта уялгата предмедүүдэй тоодо хари хэлэ оруулхагүйе зүбшөөхэ.

20. Һургуулида ябуулагдадаг хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нилээд һайжаруулха хэрэгтэй. Һурагшадые хүмүүжүүлхэдээ, эрдэм ухаанда, ажал хүдэлмэридэ тэдэниие дуратай болгохо, ажалша хүнүүдые хүндэлдэг болгон һургаха, һурагшадые коммунистическэ үзэл бодолтой болгохо, коммунистическэ жаяг заршамые тон наринаар сахидаг байхаар, Эхэ ороноо арад зондоо хизаарлашагүй үнэн сэхэ байхаар, пролетарска интернационализмын үзэл бодолтойгоор тэдэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй.

Һургуулида, гэртээ, үйлсэдэ, олониитын газарта бэеэ һайнаар, гуримтайгаар абажа ябадаг болгон һурагшадые хүмүүжүүлхэ талаар багшанарай, түрэлхидэй, ниитын организацинуудай хэдэг хүдэлмэриие һайжаруулха шухала. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада үхибүүдые хүмүүжүүлхэ тушаа үргэн арад зоной дунда ябуулагдадаг пропаганда нилээд һайжаруулха, үхибүүдые хүмүүжүүлхын түлөө түрэлхидэй, бүхы ехэ хүнүүдэй обществын үмэнэхи харюусалгые дээшэлүүлхэ шухала. Энэ хэрэгтэ партийна, профсоюзай, комсомолой болон олониитын бусад организацинууд һургуулида, түрэлхидтэ али болохоор туһаламжа үзүүлхэ ёһотой. Советскэ һургуули хадаа бүхы арад зоной культурна хэмжээе дээшэлүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр нүлөөлхэ зэргэтэй.

Арадай һуралсалай, мүн элүүрые хамгаалгын органууд хадаа һурагшад хэр зүбөөр хүдэлмэрилнэб, амарнаб гэжэ шангаар хинан хаража байха, һуралсалай, олониитын хүдэлмэридэ, хара ажалда тэдэниие хэтэрхы ехээр ябуулхагүйн хойноһоо хинаха, һурагшадай бэеын элүүрые саашадаа һайжаруулхын тулада шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

21. Арадай һуралсалай гуримай хубилгагдахада, мүн һургуулиин пионерэй, комсомолшуудай организацинууд ондоогоор, һайнаар хүдэлмэрилдэг болохо ёһотой. 8 жэлэй һургуулида пионерэй наһанай үхибүүд, хүүгэд һуралсаха байна. Тиимэһээ пионернүүдэй организациин үүргын дээшэлхэ байһаниинь элитэ. Һуралсалай хоёрдохи шатын һургуулинуудта өөрыншье, мүн үйлэдбэриинхитэй нэгэдхэгдэһэн комсомолшуудай организацинууд байжа болохо. Эдэ бүгэдэ дээрэһээ һургуулиин пионерэй, комсомолой организацинууд хүдэлмэреэ эрид хубилгаха, мүн комсомолой, партийна органуудай зүгһөө тэдэниие хүтэлбэрилхэ хэрэг хубилгагдаха ёһотой болоно.

22. Бүхы үхибүүдэй уялгата һуралсал бэелүүлхэ хэрэгтэ бии байгаа ехэ дутагдалнуудые усадхаха шухала. Бүхы союзна республиканудта 8 жэлэй һуралсал уялгата гэжэ хууляар тогтообол дээрэ байна. Тиихэдээ үхибүүдэйнгээ һуралсаагүйн түлөө түрэлхид гү, али түрэлхидэй орондо байһан хүнүүд ехэ харюусалгатай байха гэжэ хараалха хэрэгтэй. 7-һоо эхилэн, 16 хүрэтэр наһатай бүхы үхибүүдые 8 жэлэй һургуулида заатагүй һургуулхын түлөө нютагай советскэ органууд шанга харюусалгатай байха ёһотой. СССР-эй ЦСУ болон тэрэнэй нютагуудтахи органууд һургуулиин наһанай үхибүүдые һайнаар бүридхэдэг болохо ёһотой.

8 жэлэй уялгата һуралсал бэелүүлхын тулада хүсэд хүрэхэ һургуулиин байрануудые, интернадуудые бариха хэрэгтэй. Тиихэдээ колхозуудай, кооперативна организацинуудай бюджедһээ, мүн тэдэнэй мүнгэ зөөри хэрэглэн һургуулинуудай дэргэдэ һургуулиин байра, интернадуудые бариха; һургуулинуудта үхибүүдэй һунаагдаһан үдэрэй бүлэгүүдые нилээд олошоруулха (тэдэ бүлэгүүдтэ түрэлхидынь ажалдаа ошоод, эзэгүй үлэдэг үхибүүд оролсохо ёһотой); һургуулинуудта һурагшадые халуун эдеэгээр хангаха ябадалые эмхидхэхэ, мүн юумээр дуталдадаг үхибүүдтэ туһаламжа үзүүлхэ всеобучын фонд байгуулха (түлөөһэгүй эдеэн, гуталл, хубсаһан, учебнигүүд гэхэ мэтэ). Энэ фондые колхозуудай, кооперативна организацинуудай болон профсоюзай бюджедһээ, мүнгэн зөөриһөөнь байгуулха хэрэгтэй.

23. Советскэ һургуулида хүмүүжүүлгэ, һуралсалай хубилгагдахада, багшанарай, мастернуудай болон элдэб мэргэжэлэй, техническэ предмедүүдые заадаг багшанарай үмэнэ шэнэ, урданайхиһаа шанга эрилтэнүүд табигдана.

1914 ондо манай орондо 280 мянган багша байһан аад, Совет засагай жэлнүүдтэ тэдэнэр айхабтар олошоржо, мүнөө 2 миллион шахуу хүн болоной. Тиимэһээ багшанар хадаа соёл культурын айхабтар ехэ хүсэн мүн болоно. Тэдэниие Ленин хүндэлжэ, социалистическэ гэгээрэлэй арми гэжэ нэрлэдэг бэлэй. Багшын мэргэжэлые һайн шудалһан олон багшанар СССР-эй һургуулинуудта хүдэлмэрилнэ. Гэхэтэй хамта хүүгэдые һургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэг заримдаа һайн бэлэдхэлгүй хүнүүд гү, али багшын ажал хэжэ шадахагүй, зан абариин муутай, залихай хүнүүдтэ даалгагдадаг байна. Политехническэ предмедүүдые (машиноведени, хүдөө ажахын үндэһэ һуури, мастерскойнуудта практическа заняти хэлгэ) зааха мэргэжэлтэй багшанар дуталдана.

Багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэдээ, тэдэниие гол түлэб яажа һайнаар ном заахаб гэжэ һургадаг, лэ, олон ондоо хэрэгтэй юумэндэ һургадаггүй байна. Багшанар эрдэм ухаанай, соёл культура болон техникын эгээл шэнэ туйлалтануудые мууса мэдэнэ. Мүн иимэ гуримаар, иимэ арга методээр һуралсалай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулха гэһэн багшанарай заатагүй дүүргэхэ ёһотой элдэб шанга дүримүүд дан хэтэрхы олоор тогтоогдодог. Зарим нютагуудта багшанарай байра байдал һайжаруулха тушаа зохихо анхарал хандуулагданагүй. Багшанарай ажаллаха эрхэ байдал, байра байдалые һайжаруулха, тэдэнэй идейно-теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, мэргэжэлыень һайжаруулха талаар зохихо хэмжээнүүд абтаха ёһотой.

Һургуулинуудаа нэлэнхы дээрэнь һайн багшанартай болгохын тулада, мүн багшанарые иишэ тиишэнь ябуулха, томилхо хэрэг гуримшуулхын тулада тусхай эрдэмгүй багшанарые аттестовалжа, сэгнэжэ хаража үзэбэл болохо байна.

24. Һургуулиие хубилгаха хэрэгтэ педагогическэ наука ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй. Теэд энэ наука мүнөө ажабайдалһаа дулдыдажа гараһан, хүмүүжүүлгэ болон һуралсалай шухалын шухала асуудалнуудые үшөөл шиидхэнгүй байһаар. Арадай һуралсалай гуримые хубилгаха хэрэгтэ түрүү һуури эзэлхэ гээшэ педагогическа наукын уялга мүн. Научно-педагогическа эмхи зургаанууд һургуулинуудта һуралсал бэелүүлхэ научна үндэһэ һуурие (һуралсалай түсэб, программа, учебнигүүдые) зохёохо, залуушуулые һургаха, коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ арга методүүдые һайжаруулха уялгатай.

(*Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта*)

КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТЕЗИСҮҮДЭЙ ҮРГЭЛЖЭЛЭЛ

шанарай хүдэлмэриин шанарые һайжаруулхын
союзна республикануудта педагогикоор шэн-
хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха, педагогикын
дуудай хоорондо шэнжэлэн олоһон үрэ дүн-
дүршэлөө абалсаха хэрэг эмхидхэхэ, тэдэ-
урданайхиһаа нягта холбоотой болгохо шухала.
Р-эй Педагогическа Наукануудай академи со-
педагогикын теори шэнжэлхэ хэрэгтэ, һур-
уудта политехническэ, тусхай мэргэжэлэй һу-
бэелүүлхэ асуудалнуудта анхаралаа ехээр
лдаг болохо, хүдэлмэриин һайн дүй дүршэ-
огсолон тобшолдог болохо ёһотой.

Арадай һуралсалай гуримые түсэбэй ёһоор,
эй гуримтайгаар хубилгаха шухала. Тиихэдээ
бүриин онсо зүйлые хараадаа абаха, зүгөөр
улинуудта үхибүүдые һургаха хэрэг ямар-
шарта урданайхиһаа муудаха ёһогүй. Зүүн зү-
юзна, автономно республикануудай һургуули-
й ахалагша классуудта нютагай үндэһэ яһата-
ундаһаа басагадые олоор һургадаг болохо шу-

зна республика бүхэн экономическа, культур-
гжэлтынгөө онсо өөрэ зүйлнүүдтэй тааралдуу-
һуралсалай шэнэ гуримда яажа орохоб гэһэн
зохёохо ёһотой. Тиихэдээ 1959—1960 оной һу-
лай жэлһээ эхилэн, 7 жэлэй һургуулинуудые 8
уялгата һургуулинууд болгохо, мүн хоёрдохи
элдэб һургуулинуудые эмхидхэжэ эхилхэ.
үдэлмэриие 4—5 жэлэй туршада дүүргэхэ. Мү-
III—X классуудай һурагшадта хуушан һурал-
түсэбэй, программын ёһоор дунда һургуули
эхэ арга боломжо олгохо. Тиихэдээ тэдэнэй
ай бэлэдхэлые һайжаруулха.
нда һургуулинуудые хубилгаха түсэб зохёохо-
дунда һургуули дүүргэгшэдые ойрын жэлнүүдтэ
тэй соонь дээдэ һургуулинуудта оруулха яба-

дал хараалха. Юундэб гэхэдэ, дээдэ эрдэмтэй залуу мэргэжэлтэд арадаймнай ажахыда таһалгаряагүйгөөр ерэжэл байха ушартай. Хэрбээ союзна республикадахи дунда һургуулиин хубилгагдахада, ойрын сагта дээдэ һургуулида орохо хүнүүдэй үсөөн болошохоор байгаа һаань, тухайлхада, 4—5 жэлэй туршада мүнөөнэй зарим дунда һургуулинуудые тэрэ зандань үлөөхэ ушартай болохо юм.

Һургуулинуудай хубилгагдахада, союзна республикануудай коммунистическэ партиин ЦК-нууд, Министрнүүдэй Соведүүд, Гэгээрэлэй министерствонүүд болон нютагай партийна, советскэ органууд һургуулинуудай материальна база бэхижүүлхэ, олон халаантайгаар ном үзэхэ ябадалые усадхаха талаар, үйлэдбэриин һуралсал эмхидхэхэ, мүн һургуули дүүргэгшэдые саг соонь ажалда оруулха, учебнигүүдэй программа, методическа туһаламжа бэлэдхүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри хэхэ ёһотой болоно.

Һуралсалай заняти хэдыдэ эхилээд, хэдыдэ дүүргэхэб, хэдыдэ үхибүүдые амаруулхаб, мүн промышленна, хүдөө ажахын үйлэдбэридэ һурагшадай ажалые яажа эмхидхэхэб гэһэн асуудалнуудые өөрынгөө эрхэ байдал хараадаа абан, союзна республика бүхэн өөрөө шиидхэхэ эрхэтэй байха ёһотой.

Советскэ Союзай бүхы үндэһэ яһатанай ажалшадай һуралсалые саашадань һайжаруулха гээшэ шухала зорилго мүн гэжэ Коммунистическэ парти тоолоно. Бүхы эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэришэд, колхознигууд заатагүй дунда һургуулитай болохо ёһотой. Юуб гэхэдэ хүн зонoймнай эрдэмтэй болохо тудам ажалай бүтээсэ таһалгаряагүй дээшэлхэ, тиигэжэ коммунизм амжалтатайгаар байгуулха эгээл шухала эрхэ нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь бии болохо юм. Бүхы ажалшадые дунда һургуулитай болгохын түлөө партиин, гүрэнэй зүгһөө айхабтар ехэ анхарал оролдолго гаргаха шухала.

Мэргэжэл олохо һуралсал тухай

Юрэнхы һуралсалай хубилгагдахада, залуу-
ай тусхай, техническэ һуралсал бэелүүлгэ онсо
ла удха шанартай болоно. Энэ һуралсалай зо-
нь юуб гэхэдэ, мэргэжэл түгэлдэр, эрдэмтэй,
оронги, техникэ мэдэдэг хүдэлмэришэд болон
ажахын хүдэлмэрилэгшэдые арадай ажахын
һалбаринуудта түсэбэй ёһоор, эмхитэй гурим-
ар бэлэдхэжэ үгэхэ шухала болоно.
рим хүдэлмэришэдэй техникэ һайн мэдэхэгүй,
жэлээ һайн шудалаагүй байһан ушарһаа бүри
шье заримдаа үйлэдбэриин ургалта хойшо та-
на. Машина техникын саашадаа улам нарижан
эхэ байһан дээрэһээ бүхы олониитэ хүдэлмэри-
мэргэжэлээ мүнөөнэйхиһөө һураггүй ехээр һай-
улха ёһотой болохо.
хай-техническэ һуралсал бэелүүлхэдээ, СССР-
адай ажахые дэбжээхын тула Коммунистиче-
партиин хараалжа байгаа шэнэ түсэбүүдые ан-
даа абажа, тэрээнтэй нягта холбоотойгоор бэе-
э шухала.

Мүнөө бии байгаа фабрично-заводской һурал-
һургуулинууд, ажалай резервын ремесленнэ,
замай, горнопромышленна, барилгын учили-
уд, профтехһургуулинууд болон совнархозууд,
ануудай фабрично-заводской һуралсалай һур-
инууд промышленна, хүдөө ажахын үйлэдбэриин
тар дээшэлһэн эрилтэнүүдые ханганагүй. Эдэ
һургуулинууд хубилгагдажа, **тусхай ажалаар**
жэһэн городской профессионально-техническэ
й болон үдэшын училищинууд болгогдохо ёһо-
Эдэ училищинуудта һураха болзор нэгэ жэлһээ
жэл хүрэтэр тогтоогдохо ёһотой. Мүн энээн-
амта **хүдөөгэй профессионально-техническэ учи-**
инууд байгуулагдаха ёһотой. Эдэ училищинууд-
раха болзор 1—2 жэлээр тогтоогдохо ёһотой.
үхы училищинуудта һураха болзорые шудалха
жэлэйнь хэр орёо бэрхэ байхыень хараада
ан тогтоохо хэрэгтэй болоно.
одской профессионально-техническэ училищи-
үйлэдбэриин тус тус һалбаринуудаар мэргэжэ-
ромышленностиин, барилга болон транспортын,
холбооной, коммунальна ажахын. предприя-
дта, худалдаа наймаанай болон культурно-ажа-
лай организацинуудта хүдэлхэ мэргэжэлтэй
мэришэдые бэлэдхэхэ ёһотой.
өөгэй профессионально-техническэ училищи-
хүдөө ажахын мэргэжэлтэй механизаторнуу-
барилгашадые, мүн хүдөө ажахыда хэрэгтэй
хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ ёһотой.
офессионально-техническэ училищинуудта баса-
олоор оруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуул-
хала. Тиихэдээ гансал эдеэ хоолой, худалдаа
анай гэхэ мэтын мэргэжэлээр тэдэниие мэргэ-
э бэшэ, харин промышленна үйлэдбэриин һал-
уудые (прибор бүтээлгэ, радиотехникын, элект-
икын, бүд нэхэлгын, оёдолой, трикотажна про-
енность гэхэ мэтые) тэдээндэ шудалуулха шу-

фессионально-техническэ училищинууд 8 жэлэй
улида һуража олоһон һурагшадай эрдэм
да, политехническэ болон юрэнхы ажалай бэ-
дэ түшэглэн, тэдээндэ юрэнхы һуралсалай
едүүдээр элдэб эрдэм ухаа нэмэжэ зааха ёһо-

офессионально-техническэ училищинуудай тоо
й ажахын эрилтэһээ дулдыдан, олошоржо бай-
отой. Мүнөө бии байгаа училищинуудай, ажа-
езервын һургуулинуудай заримыень 3—5 жэлэй
ада тэрэ зандань байлгаха хэрэгтэй. Юундэб
, эдэ жэлнүүдтэ юрэнхы һургуулиин 10 класс
эхэ залуушуулда техническэ училищинуудта
арга олгохо хэрэгтэй. Гадна ямар нэгэн шал-
наар һургууляа дүүргээгүй залуушуул ремес-
, барилгын, түмэр замай, горнопромышленна
щинуудта, ФЗО-гэй һургуулинуудта, хүдөө
ын механизациин училищинуудта орохо аргатай
бшуу.

Профессионально-техническэ училищинууд тус-
эргэжэлдэ залуушуулые һургахын тула шухала
салай мастерскойнуудтай, мүн һуралсал-
бэриин зохихо түхеэрэлгээр хангагдаһан лабо-
инуудтай, тэрээнһээ гадна үйлэдбэриин һурал-
эелүүлхэ мэргэжэлтэй мастернуудтай, инженер
нартай байха ёһотой. Эдэ багшанар гансал
шадые һургаха, хүмүүжүүлхэ ажал эрхилхэ зэр-
ондоо юумэндэ һамаарха ёһогүй. Эдэ училищи-
а һуралсал хайшан гэжэ бэелүүлэгдэхэб гэхэдэ,
түрүүндэ залуушуул үйлэдбэриин ажал хү-
ридэ эдэбхитэйгээр, саг үргэлжэ хабаадуулаг-
байха ёһотой. Тиигэжэ тэдэнэр шэлэһэн тусхай
жэлээ шудалжа абаха зэргэтэй. Үйлэдбэриин
салые үргэн техническэ һуралсалтай нягта хол-

боотойгоор бэелүүлһэнэй, үхибүүдые мастерскойнуудташье, мүн предприятинуудташье ажаллажа һургаһанай ашаар училищинууд элдэб олон хүдэлмэри хэжэ шадаха, мэргэжэл түгэлдэр, техникэ мэдэхэ эрдэмтэй хүдэлмэришэдые бэлэдхэжэ үгэхэ байна.

Профессионально-техническэ училищинууд һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ябуулхадаа, предприяти, барилга, совхоз болон колхозуудтай нягта холбоотой байха ёһотой. Харин эдэнь һурагшадай үйлэдбэриин практика гарахынь тулада тэдэндэ тусхай ажал оложо үгэхэ, мүн ажал хүдэлмэри хэжэ амжалтатайгаар һурахадань тэдээндэ али болохоор туһалха, шэнэ техникэ, түрүү технологи болон бүтээсэ ехэтэй ажалай арга методүүдые шудалхадань тэдээндэ туһалха ёһотой. Тэрэшэлэн залуушуулай тусхай мэргэжэл шудалхадань совнархозууд али болохо туһаламжа үзүүлхэ зэргэтэй.

Һурагшадаа коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ, тэдэниие түрүү сурталн бодолтой болгохо, тэдэниие ажал хүдэлмэридэ коммунистическэ ёһоор хандаажа һургаха гээшэ профессионально-техническэ училищинуудай шухалын шухала зорилго болоно. Профессионально-техническэ училищинуудай һурагшадые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ комсомол ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

29. Саашадаа профессионально-техническэ училищинуудай гаргашынгаа заримыень харюулдаг болохын тулада һургуулинуудай үйлэдбэриин ажал хүдэлмэриһөө олзо доход ехээр оруулдаг болохо хэмжээ удаа дараалан бэелүүлхэ хэрэгтэй.

Ажалшадай байдалай һайжарһантай дашарамдуулан, мүн шэлэһэн мэргэжэлээ эрхим һайнаар шудалхадань һурагшадые урмашуулхын тулада һурагшадые материальна талаһаань хангаха мүнөөнэй гуримые хубилгаха хэрэгтэй. Мүнөөнэйхидэл түлөөһэгүй хубсаһа, эдеэ хоол үгэхын орондо һурагшадта салин хүлһэ түлэдэг болохо хэрэгтэй.

Үншэн үхибүүд, хүүгэдэй гэрнүүдтэ хүмүүжүүлэгдэдэг үхибүүд, олон хүүгэдтэй айлай үхибүүд мүнөөнэйхидэл адляар гүрэнэй бүрин тэдхэмжэ дээрэ байха ёһотой.

Профессионально-техническэ училищинуудта колхозой залуушуулые һургахын тулада тусхай мүнгэ зөөри гаргаха тухай асуудал хаража үзэхыень колхозуудта һанамжалан дурадхаха.

30. Профессионально-техническэ һуралсалай иигэжэ хубилгагдахада, профессионально-техническэ училищинуудай үйлэдбэриин һуралсалай мастернуудай, багшанарай үмэнэ шэнэ ехэ эрилтын табигдаха байһаниинь элитэ. Тэдэнэр техникэ эрхим һайнаар мэдэхэ, мүн идейно-политическэ талаараа һайн бэлэдхэлтэй, багшын ажал һайнаар мэдэхэ хүнүүд байха ёһотой. Профессионально-техническэ училищинуудай олошорхо тудам мастернууд болон багшанарай олоор хэрэгтэй болохо байһаниинь ойлгосотой. Тиимэһээ эдэ хүдэлмэрилэгшэдые техникумүүдтэ, дээдэ һургуулинуудта бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулха шухала.

Учебнигүүдэй, харуулан ойлгуулдаг хэрэгсэлнүүдэй шанар һайжаруулжа, тэдэниие олоор хэблэн гаргаха, һуралсалай-техническэ болон ойлгосотой, научна кинофильмнүүдые олоор гаргаха, тэрэшэлэн тусхай техническэ һуралсалда радио болон телевидениие үргэнөөр хэрэглэхэ шухала болоно.

31. Үхибүүдые тусхай мэргэжэлдэ һургаха холын хараата түсэб, мүн юрэнхы һуралсалай 8 жэлэй һургуули дүүргэһэн үхибүүдые, тэрэшэлэн үйлэдбэриин һуралсалтай дунда һургуули дүүргэгшэдые болон профессионально-техническэ училищи дүүргэгшэдые ажалда оруулха холын хараата түсэб зохёохыень, тиихэдээ эдэ залуушуулай һургууляа дүүргэмсээрээ ямаршье һаадгүйгөөр предприятинуудта ажаллахаар орохые, мүн ажал хамгаалха, аюулгүй байдал наринаар сахиха хэрэгые хараадаа абан, энэ түсэбөө зохёохыень СССР-эй Госпланда, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи ажалай резервын Главна управленидэ, союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдтэ, Гэгээрэлэй министерствонүүдтэ дурадхаха.

32. Профессионально-техническэ училищинуудһаа гадуур хүдэлмэришэдэй шэнэ кадрнуудые һурагшадай тусхай бригада эмхидхэжэ гү, али ганса гансаарынь һургажа бэлэдхэхэ, мүн предприятинуудта богонихон болзорой курса эмхидхэжэ һургаха хэрэгтэй. Иигэжэ залуушуулые тусхай мэргэжэлдэ һургахадаа, мэргэжэл бүхэндэ нэгэн адли һуралсалай түсэб болон программын ёһоор тэдэниие һургаха, энэ түсэб, программые предприяти бүхэнэй онсо өөрэ байдалда тааралдуулан тодорхойлхо хэрэгтэй болоно. Шухала болоо һаань, иигэжэ һурадаг залуушуул ойрын профессионально-техническэ училищинуудта ошожо, теори үзэдэг байха ёһотой.

Тусхай дунда һуралсал тухай

Тусхай дунда һургуулитай хүдэлмэрилэгшэд
шленна болон хүдөө ажахын үйлэдбэридэ,
культурын, гэгээрэлэй болон элүүрые хамгаал-
ахи зургаануудта айхабтар шухала ажал бэе-
э байдаг. Үйлэдбэри эмхидхэхэ хэрэгтэ техни-
шиидхэхы үүргэ дүүргэдэг. Эгээл тэдэнэр, тех-

нигүүд, үйлэдбэриие бодото дээрэнь эмхидхэдэг гээшэ. Тиимэһээ эдэ хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэлгэдэ тусгаар анхарал хандуулагдаха байна.

Мүнөө үеын үйлэдбэри наука, техникын эгээл шэнэ туйлалтануудһаа үндэһэлэн эмхидхэгдэнэ. Тиимын тула тусхай дунда һургуули дүүргэгшэд ажал хүдэлмэриие һайн мэдэхэһээ гадна, айхабтар һайн теоретическэ бэлэдхэлтэй байха ёһотой. Гэбэшье, мүнөө эдэ һургуулинуудта бэелүүлэгдэдэг һуралсал ехэ дутагдалнуудтай байна. Техникумэй, тусхай училищинуудай болон һургуулинуудай һурагшад аша туһатай ажалда багаар хабаадана, бодото ажал хэхэ дадал, дүй дүршэл биража олоногүй. Тиимэһээ тусхай дунда һуралсалые улам нарижуулан һайжаруулха шухала болоно.

34. Тусхай дунда һуралсал 8 жэлэй политехническэ һургуулиин, мүн гүйсэд дунда һургуулииншье база дээрэ байгуулагдаха ёһотой.

Тусхай дунда һургуулинуудаар мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэдээ, тэдэнэй һуралсалые олониитэдэ туһатай ажал хүдэлмэритэй нягтаар холбохо шухала. Ажалһаа гараад гү, али ажаллажа байгаад һуралсаха тус тус шатын болзор ондо ондоо байжа болоно. Энэ болзор һурагшадай мэргэжэжэ байһан арадай ажахын һалбариһаа, мүн предприяти, барилга болон бусад организацинуудтахи ажалай эрхэ байдалһаа дулдыдаха байна. Һурагшад тусхай дунда һургуулида һуража гарахадаа, юрэнхы эрдэм ухаа олохоһоо гадна, өөрынгөө шэлэһэн мэргэжэлээр ажаллажа һураха, тэрэ мэргэжэлээрээ шухала эрдэм ухаа мэдэжэ абаха, мүн тэрэ мэргэжэлдэ тогтоогдоһон хүдэлмэришэдэй квалификациин нэгээр тусхай разряд һурагшадта олгогдохо ёһотой. Тусхай дунда һургуулинуудта ном заалгын шанарые һайжаруулха, тэдэниие мэргэжэлтэй һайн багшанараар хангаха, багшанарай мэргэжэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байха шухала.

35. Тусхай дунда һургуулинуудые үйлэдбэридэ ойртуулха шухала. Иимэ һургуулинуудые байгуулхадаа, экономическа районуудта ямар мэргэжэлэй хүдэлмэрилэгшэд хэр олон хэрэгтэй байнаб гэжэ хараада абаха шухала. Тиихэдээ гол түлэб үдэшын, заочно тусхай дунда һуралсал бэелүүлбэл һайн байна. Совнархозууд, министерствонүүд, эмхи зургаанууд тусхай дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэг үргэнөөр хамжуулан нэгэдүүлхэ ёһотой; тиихэдэ союзна республиканууд иимэ хүдэлмэрилэгшэд хэр олон хэрэгтэйб гэжэ һайнаар шэнжэлжэ мэдээд, тэдэниие бэлэдхэхэ хэрэг түсэблэхэ зэргэтэй.

Техникумүүдэй дэргэдэ цехүүд болон мастерскойнууд эмхидхэгдэжэ, һурагшад тэндэ өөһэдынгөө хүсөөр промышленна продукци бүтээн гаргадаг болоо һаань һайн.

Хүдөө ажахын техникумүүд томо ажахытай байха ёһотой. Тиихэдээ бүхы гол шухала хүдэлмэриие һурагшад өөһэдөө хэхэ ёһотой.

Шэлэн олоһон мэргэжэлдэнь дүтэрхы ажал урдань хэжэ байһан хүнүүдые гол түлэб үдэшын, заочно һургуулинуудта абаха хэрэгтэй. Заочно һуралсалые тогтомол техникумүүдэй дэргэдэ эмхидхэбэл һайн байна. Юундэб гэхэдэ, эдэ техникумүүдтэ мэргэжэл түгэлдэр багшанар болон зохихо һуралсалай-материальна база бии байха бшуу.

Дээдэ һургуули тухай

36. Һуралсалые бодото ажал хүдэлмэритэй, үйлэдбэритэй нягта холбоотой болгоһоной үндэһөөр мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэг саашадань һайжаруулха гээшэ дээдэ һургуулинуудай гол зорилго мүн гэжэ Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин XX съезд тодорхойлһон байна. Коммунизм байгуулха шэнэ зорилгонуудай табигдахада дээдэ һургуулида мүнөө үзэгдэжэ байгаа ехэ дутагдалнуудые усадхаха шухала болоно. Мүнөө үедэ олон залуушуул дээдэ һургуули дүүргэһэн аад, ажал хүдэлмэри мууса мэдэдэг, мүнөө үеын үйлэдбэриин асуудалнуудые бэеэ даагаад шиидхэжэ шадаха болотороо хүсэд һайнаар бэлэдхэгдээгүй байдаг. Иимэ мэргэжэлтын өөрынгөө зохихо һууриие хүдэлмэришэдэй дунда олоторнь нилээд удаан саг үнгэрдэг. Дээдэ һургуули ажабайдалтай, үйлэдбэритэй бодото холбоотой боложо, тэдээндэ дүтэлүүлэгдэхэ ёһотой. Мүн энээнтэй хамта эрдэм ухаанай шэнэ шэнэ туйлалтануудтай тааралдуулан, мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ шухала.

Коммунизм байгуулгын мүнөө үедэ дээдэ һургуули алишье талаараа эрдэм түгэлдэр хүнүүдые бэлэдхэхэ уялгатай. Эдэ хүнүүд наука, техникын тусхай һалбариие гүнзэгы һайнаар мэдэдэг байха, ушар ёһо мэдэжэ коммунизмые эдэбхитэйгээр байгуулагшад байха ёһотой. Промышленность болон хүдөө ажахыда хүдэлхэ мэргэжэлтэдые бэлэдхэлгэ саашадаа һайжаруулха хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулха шухала.

Мэргэжэлтэдые практическашье, теоретическэшье талаһаань эрхим һайнаар бэлэдхэдэг болохо зорилгоор дээдэ һуралсал хубилгагдахань. Дээдэ һуралсалай иигэжэ хубилгагдахада, тэндэ общественнэ наукануудые шудалан үзэлгэ нилээд һайжарха, залуушуулые коммунистическэ ёһоор хүмүүжүүлгэ һайжарха ёһотой. Мүн бүхы багшанар студентнэрые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг болохо ёһотой.

Оронойнай бүхы научна хүдэлмэрилэгшэдэй ехэнхи шахуунь дээдэ һургуулинуудта хүдэлдэг. Тиимэһээ научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри бэелүүлхэ хэрэгтэ дээдэ һургуулинуудай үүргые нилээд дээшэлүүлхэ, энэ хүдэлмэридэ бүхы багшанарые эдэбхитэйгээр хабаадуулха шухала байна.

Бодото ажалда хүдэлһэн залуушуулые түбхын түрүүн дээдэ һургуулинуудта абаха хэрэгтэй. Мүн дээдэ һургуулида орохоёо бэлэдхэхынь тулада залуу хүдэлмэришэд, колхознигуудта эрхим һайн эрхэ байдал хангаха шухала.

Дээдэ һургуулидахи һуралсалые ажабайдалтай бодото дээрэнь яажа холбохоб гэһэн асуудалые дээдэ һургуулиин ямар мэргэжэлтэй байһанһаань, ямар студентнэртэй байһанһаань дулдыдуулан, мүн хэдэ хэдэн национальна, нютагай онсо өөрэ байдалые хараадаа абан шиидхэхэ хэрэгтэй.

37. Манай дээдэ һургуулинуудые саашадань хүгжөөхэдөө, түбхын түрүүндэ **үдэшын болон заочно һуралсал** ехээр дэлгэрүүлхэ шухала. Үдэшын болон заочно дээдэ һургуулида бэелүүлэгдэдэг һуралсалые али болохоор үргэдхэжэ, тэрэниие шэнэ шатада гаргаан һайжаруулха шухала. Заочно, үдэшын дээдэ һургуулинуудые һайжаруулха, тэдэниие бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Мүн үдэшын болон заочно һуралсал үдэрэй дээдэ һургуулинуудай база дээрэ байгуулагдаха ёһотой. Ушарынь үдэрэй дээдэ һургуулинуудта мэргэжэл һайнтай профессор, багшанар болон бүхы хэрэгтэй материально-техническэ эрхэ байдал бии байнаха юм.

Һуралсалай-консультационно пунктнуудые, дээдэ һургуулинуудай филиалнуудые томо томо промышленна, хүдөө ажахын предприятинуудта байгуулбал һайн байна. Юундэб гэхэдэ. ажахын, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинууд студентнэрэй һуралсалые хинан хаража байха, тэдээндэ туһаламжа үзүүлжэ байха аргатай болохо бшуу. Үдэшын болон заочно дээдэ һургуулинуудта, факультедүүдтэ, отделенинүүд болон һуралсалай-консультационно пунктнуудта заахыень эрхим һайн бэлэдхэлтэй профессор, багшанарые эльгээхэ хэрэгтэй. Иимэ һургуулинуудай багшанараар дуталдажа байха ябадалые бүрин усадхаха шухала.

Наука, техникын улам саашадаа хүгжэжэл байха туладань дээдэ һургуулитай мэргэжэлтэд, шэнэ эрдэм ухаа шудалха, олохо ёһотой болоно. Тиимэһээ дээдэ һургуулинууд хүн зониие ажалһаань һаатуулангүй, тэдэнэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ хэрэг эмхидхэхэ ёһотой. Арадай ажахын элдэб һалбаринуудта, соёл культура болон гэгээрэлэй газарта хүдэлжэ байһан хүнүүд иигэжэ мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ зэргэтэй.

Заочник-студентнүүдые учебнигүүд болон һуралсалай хэрэгсэл, хэблэгдэмэл лекци ба бусад литератураар хангаха ябадалые һайжаруулха хэрэгтэй. Энэ зорилго бэелүүлхын тулада шухала полиграфическа, хэблэлэй база байгуулха хэрэгтэй. Ном худалдадаг организацинууд энэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулжа, студентын хэдыдэшье ерэхэдэнь тэрээндэ хэрэгтэй һуралсалай литературые хододоо үгэжэ байха гуримтай болохо ёһотой. Ажаллажа байгаад һурадаг студентнэр түхэреэн жэлэй туршада элдэб болзорнуудта экзамен болон зачёдуудаа барижа байха ёһотой болоно.

Промышленна предприятинуудта хүдэлдэг заочнигуудта хүнгэлэлтэ үгтэдэг гээшэ. Мүн заочноор һуралсадаг колхозой гэшүүн—студентын һуралсалайнгаа түсэбые амжалтатайгаар дүүргэжэ байгаа һаань, тэрээндэ предприятиинхидал адляар хүнгэлэлтэ үгэжэ байха гэжэ колхозуудта һанамжалан дурадхаха.

Обществодо аша туһатай ажал хүдэлмэри хэдэг хүнүүдэй дуратай байбалнь хүдэлмэриһөө сүлөө сагтаа дээдэ һургуули тэдэнэй дүүргэхээр гү, али өөрынгөө мэргэжэл дээшэлүүлжэ, искусство, уран зураг, хүгжэм, гуманитарна наука гэхэ мэтые шудалан үзэжэ байхаар заочно дээдэ һуралсал саашадаа эмхидхэгдэхэ ёһотой.

38. Инженернэ кадрнуудые бэлэдхэхэдээ, тэдэнэй һуралсалые үйлэдбэридэхи ажал хүдэлмэритэй элдэб янзаар холбожо болоно. Олонхи техническэ дээдэ һургуулинуудай түрүүшын хоёр курсада үдэшын болон заочно һуралсалай гуримаар һуралсалынь эмхидхэжэ, тэрэниие үйлэдбэридэхи ажал хүдэлмэритэй холбобол эгээл таарамжатай байха байна.

Зарим мэргэжэл шэлэһэн студентнэр дээдэ һургуулида түрүүшын курсануудта айхабтар орёо оньһон теоретическэ предмедүүдые үзэдэг, мүн ехэ лабораторно практика гарадаг гээшэ. Тиимэһээ тэдэниие түрүүшын 2—3 жэлэй туршада ажаллуулангүйгөөр һургабал дээрэ байха байна. Энээнэй һүүлээр студентнэр үйлэдбэридэ, лабораторидо болон конструкторска бюродо ошожо, штадай ёһоор тусхай тушаал эзэлжэ, нэгэ жэл хүдэлмэрилхэ ёһотой гэжэ хараалха.

Дээдэ һуралсал хубилган һайжаруулхадаа, шэнэ техникын һалбаринуудта хүдэлхэ инженернүүдые, мүн научна болон проектно-конструкторска хүдэлмэриие саашадань хүгжөөхэ инженернүүдые бэлэдхэлгэдэ ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй. Эрдэм ухаан болон техникын орьёлмо түргэнөөр хүгжэжэ байһантай дашарамдуулан, шэнэ түхэлэй мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ гээшэ айхабтар шухала хэрэг болоно. Эдэ мэргэжэлтэд инженерэй хүдэлмэриие эрхим һайнаар мэдэхэһээ гадна, теориие гүнзэгыгөөр шудалһан хүнүүд байха ёһотой.

Атомай хүсые амгалан ажал хүдэлмэридэ хэрэглэхэ, автоматика болон телемеханикада, электроникодо, электромашина бүтээлгэдэ болон прибор бүтээлгэдэ, радиотехникэдэ болон хэлхеэ холбоондо, химиин технологидо хүдэлжэ шадаха инженернүүд ойрын жэлнүүдтэ айхабтар олоор бэлэдхэгдэдэг болохо ёһотой. Дээдэ һургуули хадаа мүнөө үеын техникые түгэс хэрэглэжэ шадаха инженернүүдые бэлэдхээд дүүрэхэ бэшэ, харин ерээдүйн техникэ бии болгожо шадаха инженернүүдые бэлэдхэхэ уялгатай.

Манай инженернүүд техникые эрхим һайнаар мэдэхэһээ гадна, үйлэдбэриин экономико болон эмхидхэлые мүн лэ һайнаар мэдэдэг байха ёһотой.

Студентнэрые үйлэдбэридэ ажаллуулхадаа, тэдэнэй шэлэһэн мэргэжэлээ эрхим һайнаар шудалхыень хараада абан, энэ хэрэг эмхидхэхэ шухала. Предприятинуудта студентнэр үйлэдбэриин технологиие удаа дараагаар шэнжэлэн шудалха арга боломжотой байха ёһотой. Ажаллажа байгаад һурадаг студентнэр бэеэ даагаад шудалхада ойлгосотой предмедүүдые шудалан үзэхэ байна.

Шэлэһэн мэргэжэлээрээ үйлэдбэридэ нилээд удаан саг соо ажаллаһан хүнүүдые дээдэ һургуулида абахадаа, тэдэниие ажаллуулангүй һургажа болохо. Ямар нэгэн сезоной үедэл хүдэлдэг үйлэдбэритэй арадай ажахын һалбарида инженернүүдые бэлэдхэхэдээ, дээдэ һургуулинууд таараха сезонойнь үедэ студентнэрые үйлэдбэридэ хүдэлгэхөөр, ондоо сагтань институтдаа байлгахаар һуралсалаа эмхидхэхэ ёһотой.

Томо томо предприятинуудай дэргэдэ эмхидхэгдэхэ **завод-втузууд** хадаа һуралсалые эрхим һайнаар үйлэдбэриин ажалтай холбохо арга олгодог. Иимэ завод-втузуудые, тусхайлбал, томо томо тогтомол дээдэ һургуулинуудта хабаатай заводтохи филиалнуудай база дээрэ эмхидхэжэ болоно. Мүн тэрэшэлэн студентнэрэй өөһэдынгөө хүсөөр продукци бүтээн гаргадаг промышленна предприяти болон цехүүдые дээдэ һургуулинуудта эмхидхэжэ болохо.

39. Хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудта һуралсалые үйлэдбэриин ажалтай холбоходоо, хүдөө ажахын үйлэдбэриин сезон сезоноор бэелүүлэгдэдэгые хараада абаха шухала. Томо томо совхозуудай дэргэдэ эмхидхэгдэһэн, һуралсалай жэшээтэ һайн, баян ажахытай, һайн лабораторитой, студентнэрэй практическа хүдэлмэри хэхээр бүхы эрхэ байдалтай институдуудта һуралсал бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Студентнэр өөһэдөө малай хойноһоо харууһалха, машинануудые заһабарилха, тэдэниие ябуулха, ургаса тариха, ургуулха, хуряаха ёһотой. Хүдөө ажахын бүхы мэргэжэлтэд социалистическэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин экономикые, тэрэнэй эмхидхэлые һайн мэдэдэг хүнүүд байха ёһотой. Мүн ороной элдэб нютагуудай эрхэ байдалда тааралдуулан хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ хэрэгтэй болоно.

Хүдөө ажахын дээдэ һургуулинууд ёһотойл научна центрнүүд боложо, ургаса таряагаа дээшэлүүлхэдэнь, мал ажалайнгаа ашаг шэмэ һайжаруулхадань, механизаци бэелүүлхэдэнь, хүдөө ажахын үйлэдбэри эмхидхэхэдэнь, элдэб туршалгын хүдэлмэри ябуулхадань колхоз, совхозуудта туһаламжа үзүүлжэ байха зэргэтэй. Научно-шэнжэлэлгын институдууд болон туршалгын станцинуудые хүдөө ажахын дээдэ һургуулинуудтай урданайхиһаа олоор нэгэдүүлхэ хэрэгтэй. Дээдэ һургуулинууд мэргэжэл дээшэлүүлхэ фа-

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта)

КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТЕЗИСҮҮДЭЙ ТҮГЭСХЭЛ

культедүүдые байгуулжа, мүн бусад аргаар хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлые дээшэлүүлжэ байха ёhотой.

40. Советскэ наука, техникэ болон соёл культура саашадань хүгжөөхын тулада **университедэй hуралсал** улам дэлгэрүүлхэ шухала болоно. Университедүүд научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудта хүдэлхэ мэргэжэлтэдые, дунда hургуулинуудта хүдэлхэ багшанарые бэлэдхэдэг.

Университедүүдтэ математик, физик, биолог, филологуудые болон механика, хими, мүн наукын бусад hалбаринуудай мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэдээ студентнэрые ажал хүдэлмэридэ ехээр хабаадуулха хэрэгтэй. Тэдэнэр заводой лабораторинуудта, конструкторска бюронуудта, хүдөө ажахын туршалгын станцинуудта болон научно-шэнжэлэлгын бусад эмхи зургаануудта ошожо, нилээд удаан саг соо хүдэлхэ ёhотой. Университедээ дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр hургуулида хүдэлхэ хүнүүд методическа талаар hайнаар бэлэдхэгдэхэ, hургуулида ошожо, багшалжа үзэхэ ёhотой. Дунда hургуулиин эрхим hайн багшанар тэдэнэй практикые хүтэлбэрилхэ зэргэтэй.

Ойрын жэлнүүдтэ университедүүдтэ математигуудые, илангаяа вычислительнэ математикын мэргэжэлтэдые олоор бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Мүн тэрэшэлэн биологуудые, түбхын түрүүндэ биофизик, биохимик, физиолог болон генетигүүдые, физигүүдые, тусхайлбал, ядерна физикэ болон радиофизикын мэргэжэлтэдые, химическэ катализ шэнжэлхэ, ехэ полимертэй бодосуудые шэнжэлхэ химигүүдые мүн лэ ойрын жэлнүүдтэ олоор бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Электронно машинаар хангагдаhан тоо бодолгын лабораторинууд университедүүдтэ байгуулагдаха ёhотой. Гадна ядерна реакци түргэдхэдэг мүнөө үеын түхеэрэлгэ ядерна лабораторинуудта үгэхэ, радиохимическэ болон радиобиологическа лабораторинуудые эмхидхэхэ, мүн бусадшье зүйлнүүдые шэнээр эмхидхэхэ хэрэгтэй.

Университедэй hуралсалые саашадань hайжаруулхадаа, улам ехэ удха шанартай боложо байгаа гуманитарна наукануудые шудалалгада али болохо анхарал хандуулагдаха ёhотой.

Экономистнууд, юристнууд, историгууд, философууд болон гуманитарна наукын бусад зарим мэргэжэлтэдые нимэ гуримаар hургаха хэрэгтэй гэбэл: үйлэдбэридэ хүдэлөөгүй студентнэр түрүүшын 1—2 жэлэй туршада арадай ажахыда хүдэлжэ байгаад hуралсаха ёhотой.

41. Дунда hуралсалай хубилгагдахада, **багшанарай институдуудта** болон университедүүдтэ багшанарые бэлэдхэхэ хэрэг эрид hайжаруулха шухала болоно. Өөрынгөө мэргэжэhэн наукые гүнзэгы hайнаар мэдэдэг, мүн hайнаар багшалжа шадаха болоhон, ажабайдал hайн мэдэдэг, коммунизмын хэрэгтэ хизаарлашагүй үнэн сэхэ байхаар hурагшадые хүмүүжүүлжэ шадаха багшанарые эдэ дээдэ hургуулинууд бэлэдхэжэ, дунда hургуулинуудта эльгээхэ ёhотой. Багшанарай институдуудай тусхай факультедүүдтэ эхин hургуулиин багшанарые бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Тиихэдээ бүхы hургуулинуудта саашадаа гансал дээдэ hургуулитай багшанар хүдэлдэг болохо ёhотой гэжэ хараада абаха. Тусхай предмедүүдые (агрономи, мал ажал, техникэ г. м.) зааха багшанарые багшанарай институдуудташье, мүн тусхай дээдэ hургуулинуудташье зохихо талаарнь бэлэдхэхэ хэрэгтэй. 1959—1965 онуудай туршада мэргэжэл түгэлдэр нилээд олон инженернүүд болон агрономуудые багшалхыень hургуулинуудта, профессионально-техническэ, училищинуудта, техникумүүдтэ эльгээхэ хэрэгтэй. Тиихэдээ багшын мэргэжэлдэ тэдэнэй hурахынь тулада зохихо эрхэ байдал олгохо. Мүнөө багшанарай институдта бии байгаа hуралсалай гуримда үйлэдбэриин, педагогическа практика урданайхида орходоо ехэ болгохо.

Багшанарай институдта багшалгын научно-теоретическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри али болохоор хүгжөөхэ, научна лабораторинуудые байгуулха, институдые hургуулитай, үйлэдбэриин болон научна организацинуудтай улам нягта холбоотой болгохо.

42. Дээдэ эрдэмтэй врачуудые бэлэдхэхэ хүдэлмэри hайжаруулгада нилээд ехэ анхарал хандуулха хэрэгтэй. Энэ мэргэжэл шэлэжэ, врач болоhон хүн хэдэн онсо өөрэ, бусадhаа ондоо шэнжэ шанартай байха ёhотой. Залуу хүн бүхэн бүри медицинскэ институдта орохынгоо урда тээ врачын мэргэжэлдэ дурлажа, эмнэлгын эмхи зургаануудта бодото дээрээ хүдэлмэрилhэн, зарим тэды дүй дүршэлтэй болоhон байха ёhотой. Тиимэhээ медицинскэ болон эмнэлгэ-hэргылгын эмхи зургаануудта доодо шатын хүдэлмэрилэгшөөр хүдэлжэ, дүй дүршэлтэй болоhон залуушуулые гол түлэб **медицинскэ институдуудта** абаха хэрэгтэй.

Студентнэрые hургажа байхадаа, тэдэниие саг үргэлжэ эмнэлгэ-hэргылгын болон санитарно-гигиенын эмхи зургаануудта хүдэлгэжэ байха хэрэгтэй. Медицинскэ дунда эрдэмтэй, өөрынгөө мэргэжэлээр 2 жэл хүдэлhэн хүнүүдые түрүүшын хоёр курсануудта ажаллажа байлгаад hургажа болоно.

Врачуудые бэлэдхэхэ хэрэг hайжаруулхын тулада медицинскэ наукын гол шухала hалбаринууд тушаа медицинскэ дээдэ hургуулинуудта ябуулагдадаг научна хүдэлмэриие hайжаруулха шухала.

43. Арадай гэгээрэлэй гуримай хубилгагдахада, дээдэ hургуулинуудта эгээл ажалша, эрхим hайн бэлэдхэлтэй, оюун бэлигтэй хүнүүдые абаха зүб арга олдохо байна. Дээдэ hургуулинуудта залуушуулые конкурсоор абаха хэрэгтэй. Тиихэдээ ажаллаhан хүнүүдые түрүүн абаха ёhотой болоно. Конкурсоор студентнэрые шэлэн абахадаа, тэдэнэй экзаменаа юрэнхы дээрэнь ямараар бариhые гансал хараха бэшэ, харин түбхын түрүүндэ өөрынгөө шэлэhэн мэргэжэлдэ хабаатай предмедүүдээр ямар сэгнэлтэ абааб гэжэ хараха, мүн ниитын организацинуудай зууршалга хараадаа абаха хэрэгтэй. Студентнэрые иигэжэ шэлэхэдэ, олоhон эрдэм ухаагаа богонихон болзор соо үйлэдбэридэ хэрэглэжэ шададаг болохо, үнэхөөрөөл эрхим түрүү хүнүүдые шэлэхэ арга олдохо байна. Дээдэ hургуулинуудта үнэхөөрөө таараха залуушуулые абахын тулада зарим ушарнуудта ямар нэгэн девиз доро бэшэлгын шалгалта үнгэргэжэ болоно.

Дээдэ hургуулинуудай хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзай, комсомолой организацинууд заводуудта, колхоз болон совхозуудта эдэбхитэй хүдэлмэри ябуулжа, хүдэлмэришэд болон колхознигуудые дээдэ hургуулинуудта улам олоор абаха хэрэгые хангаха ёhотой. Дээдэ hургуулинуудта хүнүүдые абахадаа, тэдэнэр шэлэн олоhон мэргэжэлдээ хэр дуратайб гэжэ хараада абаха, мүн эрэ болон эхэнэр хүнэй ажалай ондо ондоо байдагые хараада абалсаха зэргэтэй.

44. Залуу мэргэжэлтые практическашье, теоретическэшье талаhаань эрхим hайнаар бэлэдхэхын тулада дээдэ hургуулинуудай научно-багшанарай зэргые hайжаруулха тон шухала болоно. Бодото ажал дээрэ хүдэлмэрилhэн, бэлигтэй бэрхэ, дээдэ hургуулитай залуушуулай дундаhаа мэргэжэл түгэлдэр научно-багшанарай хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэхэ эрхэ байдал байгуулха хэрэгтэй. Эдэнэр эрдэм ухаа, техникэ болон соёл культурые саашадань хүгжөөжэ шадаха байха ёhотой.

Предприяти, барилга, конструкторска бюро болон научно-шэнжэлэлгын институдай эгээл hайн мэргэжэл түгэлдэр инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые, агроном болон врачуудые дээдэ hургуулинуудтахи багшын хүдэлмэридэ олоор хабаадуулха шухала. Тэдэнэр багшалхадаа, үйлэдбэриин түрүү арга методүүдые, наука болон техникын мүнөө үеын туйлалтануудые шадамар бэрхээр хэрэглэжэ шадаха байха ёhотой. Эдэ хүдэлмэрилэгшэдтэ багшалхынгаа хажуугаар үйлэдбэридэхи гол хүдэлмэреэ ябуулха эрхэ нүхэсэл олгохо, мүн дээдэ hургуулинуудта багшалhанайнь түлөө түлөөhэ үгэхэ гурим зохёон тогтоохо хэрэгтэй.

Өөрынгөө научна бэлэдхэлые саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ, научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаха, үйлэдбэридэ научна туhаламжа үзүүлжэ байха гээшэ дээдэ hургуулиин багша бүхэнэй уялга мүн.

Зарим хэдэн мэргэжэлээр хүдэлдэг дээдэ hургуулиин багшанар байд гээд лэ арадай ажахын зохихо hалбаринуудта ошожо, өөрынгөө научна, мүн багшалгын ажал-ябуулгаhаа дулдыдуулан, тэндэ тусхай болзор соо хүдэлмэрилдэг байха ёhотой.

Научно-багшанарай кадрнуудта эрдэмтын нэрэзэргэ олгохо мүнөөнэй гуримые hайжаруулха шухала. Тиихэдээ научна хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ урданайхиhаа ехэ эрилтэ табиха, гадна өөрынгөө ажал хүдэлмэриин ашаар наука болон практикада тусхай хубита оруулжа байhан хүнүүдтэл эрдэмтын нэрэзэргэ олгохо.

Дээдэ hургуулинуудай профессорнүүд болон багшанар гол түлэб конкурсно гуримаар hунгагдаха ёhотой. Энэ гуримые эрид hайжаруулха шухала. Научнашье, багшалхашье талаар эгээл бэлигтэй хүнүүдые дээдэ hургуулинуудта шэлэн абаха хэрэгтэй.

45. Наука болон техникэ, соёл культура хүгжөөхэ хэрэгтэ дээдэ hургуулинуудай дүүргэдэг үүргэ улам ургажа байна. Теоретическэ талаараа айхабтар гүнзэгы, мүн арадай ажахые, наука болон соёл культура хүгжөөхэ хэрэгтэ шухала удха шанартай научна шэнжэлэлгэнүүдые дээдэ hургуулида бэелүүлхэ хэрэгтэй. Профессор болон багшанар үйлэдбэритэй нягта холбоотой байха ёhотой, техникэ hайжаруулгын гол шухала асуудалнуудые зохёон шиидхэлгэдэ хабаадалсаха, наука болон техникын эгээл шэнэ туйлалтануудые үйлэдбэридэ урданайхиhаа эдэбхитэйгээр нэбтэрүүлхэ, предприятинуудай түрүү дүй дүршэлые саг үргэлжэ согсолжо, нэбтэрүүлхэ, общественнэ наукануудые урдынхида орходоо гүнзэгыгөөр шэнжэлдэг болохо ёhотой.

Промышленность, барилга хүтэлбэрилхэ хэрэгые предприятинуудта дүтэлүүлhэн ушар эгээл шухала удха шанартай научно-шэнжэлэлгын асуудалнуудые шиидхэхэдэнь дээдэ hургуулинуудта туhална. Совнархозууд болон хүдөө ажахые хүтэлбэрилдэг органууд научно-шэнжэлэлгын үрэ дүнгые бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхэдэнь, үйлэдбэриин туршалгануудые хэхэдэнь дээдэ hургуулинуудта туhаламжа үзүүлхэ зэргэтэй.

Зарим научно-шэнжэлэлгын институдуудые мэргэжэлээрээ тэдээнтэй таараха дээдэ hургуулинуудтай нэгэдхэбэл hайн байха гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Дээдэ hургуулинууд хоорондоо, мүн СССР-эй Наукануудай Академи болон союзна республикануудай Наукануудай Академинүүд, тус тус hалбариин академинүүд, научно-шэнжэлэлгын институдууд болон заводой томо лабораторинууд хоорондоо холбоотойгоор научна хүдэлмэреэ ябуулдаг болохо ёhотой.

46. Дээдэ hургуулиин хүмүүжүүлхы удха шанарынь айхабтар ехэ. Өөрынгөө мэргэжэлые hайн шудалhан, Ленинэй үзэл бодолой түлөө, Коммунистическэ партиин политикые бэелүүлхын түлөө эдэбхитэй абьяастайгаар тэмсэдэг, эрэлхэг зоригтой, хүхюун дорюун, манай хэрэг хэзээдэшье илаха гэжэ үнэн зүрхэнhөө этигэдэг хүнүүд лэ дээдэ hургуулида бэлэдхэгдэхэ ёhотой.

Эдэ бүхы шанар шэнжэ хүмүүжүүлгэдэ общественнэ наукануудые шудалан үзэлгэ айхабтар ехэ үүргэтэй. Бүхы hалбаринуудай мэргэжэлтэд марксизм-ленинизмын үндэhэ hууриие заатагүй мэдэхэ ёhотой. Ленинэй зохёолнуудые шудалха, тэрэнэй асари ехэ теоретическэ баялигые бодото байдалда хэрэглэжэ шадаха, ажабайдалые коммунистическэ ёhоор байгуулжа шадаха ёhотой. Марксизм-ленинизмые заалга творческо, дабшалхы шэнжэ шанартай байха ёhотой. Буржуазна үзэл бодолтой, ревизионизмын али бүхы үзэгдэлнүүдтэй хэзээдэшье эбсэшэгүй байхаар манай залуушуулые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй. Общественнэ наукануудые заахадаа тэрэниие байгаалиин наукануудтай нягта холбоотойгоор зааха, юртэмсын байдалые шэнжэлхэ научна метод шудалхадань студентнэртэ туhалха хэрэгтэй. Дээдэ hургуулинуудта марксистско-ленинскэ теориие заалгада иимэ ехэ эрилтэнүүдэй табигдажа байхада багша бүхэн өөрынгөө эрдэм ухаае саг үргэлжэ, үсэд нэтэрүүгээр гүнзэгырүүлхэ, өөрынгөө хүдэлмэриие бодото байдалтай, мүнөө үеын зорилгонуудтай нягтаар холбожо байха ёhотой.

Дээдэ hургуулинуудта залуушуулые хүмүүжүүлхэ гээшэ бүхы профессор болон багшанарай, партийна, профсоюзай, комсомолой организацинуудай бүгэдын хэрэг мүн. Студентнэрые марксистско-ленинскэ үзэл бодолтой болгохо, тэдэниие ажал хүдэлмэридэ дуратай болгон хүмүүжүүлхэ, коммунистическэ ёhо гурimые эрхим hайнаар сахидаг болгон, олониитын ажал ябуулгын дүй дүршэлтэй болгон хүмүүжүүлхэ гээшэ тэдэнэй уялга мүн.

Дээдэ hургуули хадаа студентнэрые hуралсалдаа харюусалга ехэтэйгээр хандадаг болгожо hургаха, наука шудалхадаа, тэрээндэ ухаансараар хандажа, мүн бэеэ даагаад өөрынгөө ажал хэжэ hургаха ёhотой. Заатагүй дүүргэхэ гэhэн хэтэрмэ олон занятинуудаар студентнэртэ тохохо хэрэггүй. Ахалагша курсын студентнэрые научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэридэ олоор хабаадуулха хэрэгтэй.

47. Орон дотор дээдэ hургуулинуудые хаана байгуулха тухай асуудалые гуримшуулха шухала. Тиихэдээ дээдэ hургуулинуудые үйлэдбэридэ дүтэлүүлхэ хэрэгтэй гэжэ нэн түрүүн хараадаа абаха хэрэгтэй. Шэнэ промышленна центрнүүдтэ, илангаяа Сибириин нютагуудта, Алас Дурна зүгтэ, Дунда Азиин республиканаудта дээдэ hургуулинуудые олошоруулха хэрэгтэй. Москва, Ленинград, Киев болон бусад хэдэн городуудта дээдэ hургуулинуудай ямаршье шалтагаангүйгөөр дан олон байдагые болюулха.

48. Һуралсалые үйлэдбэридэхи хүдэлмэритэй холбоотой болгон дээдэ hуралсалай гуримые хубилгахадаа, арадай ажахыда, наука болон соёл культурада хүдэлдэг мэргэжэлтэдые жэл бүри улам олоор гаргажа байхаар тэрэниие түсэблэхэ, эмхидхэхэ хэрэгтэй. Дээдэ hургуулинуудай олонхиинь хүдэлмэриие 1959 онhоо эхилэн, удаа дараагаар 3—5 жэлэй туршада хубилгабал hайн байха. Совнархозуудай, предприятинуудай, научно-шэнжэлэлгын болон бусад организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд студентнэрэй ошожо ээлжээр штадта хараалагдаhан, түлэгдэдэг хүдэлмэришэнэй болон техническэ тушаалтанай hууриие дээдэ hургуулинуудта гаргажа үгэхэ, студентнэрэй үйлэдбэриин hуралсал эмхидхэхэ, тэдээниие гэр байраар, тусхай хубсаhаар хангаха болон бусад хэмжээнүүдые бэелүүлхэ ёhотой.

Дээдэ hургуулинуудые хубилгаха эдэ бүхы хэмжээ ябуулганууд тэдэнэй үмэнэ байгаа гүрэн түрын шухала зорилгонуудые урда урдынхиhаа бүри hайнаар бэелүүлхэдэнь туhаламжа үзүүлхэ гэhэн зорилготой.

* * *

Дунда, дээдэ hургуулинуудые хубилгалга олон миллион хүнүүдтэ, бүхы совет арадта хабаатай хэрэг мүн. Энэ зорилгые зүбөөр шиидхэлгэ хадаа советскэ обществын материальна болон оюун бэлигэй саашадаа хүгжэхэ ябадалда, илангаяа КПСС-эй XXI съездын зүбшэн хэлсэжэ, баталан абаха агуу ехэ түсэб бэелүүлхэ ябадалда айхабтар ехэ удха шанартай байха байна. Ажабайдалда hургуулиин дүтэлүүлгэдэхэдэ, залуу үетэниие үнэхөөрөөл урданайхиhаа үлүү hайнаар хүмүүжүүлхэ шухала эрхэ нүхэсэл олдохо юм. Эдэ залуу үетэмнай коммунизмын үедэ ажаhуужа, хүдэлмэрилхэ ёhотой хүнүүд ха юм.

Манай орон дотор hургуулиие хубилгаха тухай асуудалаар тон абьяастай халуунаар hонирходоггүй нэгэшье бүлэ үгы. Тиимэhээ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет эдэ тезисүүдые бүгэдэ арадай зүбшэн хэлсэлгэдэ табиха шухала гэжэ тоолоно. Зарим түрүү hургуули болон дээдэ hургуулинууд залуушуулые ажал хүдэлмэри хүлэн хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ нилээд ехэ амжалта туйлаа. Тиимэhээ арадай гэгээрэлые хубилгаха тухай асуудалые бүгэдэ арадай дунда зүбшэн хэлсүүлэхэдэ энэ хэрэгые яажа тодорхой hайнаар бэелүүлхэб гэжэ эсэслэн шиидхэхэдээ, дурсагдаhан түрүү hургуулинуудай дүй дүршэлые, советскэ үргэн олониитын дурадхалнуудые хараада абаха арга олдохо байна. Тиихэдээ союзна республика бүхэнэй үндэhэ яhатанай онсо өөрэ зүйлые хараада абаха шухала гэжэ бүридэндэ элитэ.

Хараалагдажа байгаа энэ хэмжээнэй бэелүүлэгдэхэдэ залуушуулые hургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ hургуулиин үүргэ дээшэлхэ, тэдэнэй юрэнхы hуралсалай хэмжээн, мүн мэргэжэлынь hураггүй ехээр дээшэлхэ, гадна арадай ажахын, наука болон соёл культурын бүхы hалбаринуудта хүдэлхэ мэргэжэл түгэлдэр хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэлгэ улам hайжарха, тиигэжэ коммунизм байгуулгын замаар бата найдамтайгаар дабшажа ябаа Советскэ Союзай hүр хүсые бэхижүүлгэдэ ехэ туhа болохо байна.

МАНАЙ ЭХЭ ОРОН ҺАЛБАРАН ХҮГЖЭГ ЛЭ!

Бурят ороной ажалшад бүхы совет арадтаяа хамта 1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүдые халуунаар дэмжэнэ

☆

Коммунизмын илалтын түлөө

СУБАГТА. (Телефоноор абтаба). Мүнөө манай колхоздо хаанашье яба—малай гүүртэ, отарануудташье, заhабарилгын мастерской, тарянай тоог дээрэшье, клуб, улаан булангуудташье — КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүд тухай хөөрэлдөөн боложо байна. Хори гаран агитаторнууднай даалгагдаhан зондоо элидхэлэй тезисүүдтэй газетэнүүдые уншажа, 7 жэлэй туршада ороной хүдөө ажахые, промышленностиие, соёл культура болон эрдэм наукые хүгжөөхэ талаар ямар ехэ асари зорилгонуудай табигдажа байhаниие колхознигуудта тодорхой жэшээ, баримтанууд дээрэ тайлбарилан ойлгуулжа үгэнэ.

Партиин XXI съездын хүндэлэлдэ захалhан социалистическэ мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ бүри эршэмтэйгээр дэлгэржэ, малшаднай малай үбэлжэлгые гарзагүйгөөр үнгэргэхын, ашаг шэмыень бүри дээшэлүүлхын түлөө тэмсэнэ.

Долоон жэл соо колхознай бүри ехэ хүсэ шадалтай, колхознигууднай баян дэлгэр байдалтай болохо юм.

И. Осеев, Кяхтын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой партийна организациин секретарь.

«1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд» тухай КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүдые республикымнай ажалшад ехэ халуунаар дэмжэнэ. **Зураг дээрэ:** Улан-Удын паровозно депогой бэлэдхэлгын цех соо слесарьнүүдэй бригадир Василий Семенов тезисүүдые уншажа байна.

А. Мантаевай фото.

☆ ☆

Урма зоригнай улам бадарна

Түрэл Коммунистическэ партиимнай ЦК-гэй Пленум дээрэ «1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд» тухай КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүдэй проект зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Энэ түүхэтэ ехэ түсэбые уншаад байхадаа, Эхэ оронойнгоо ойрын долоон жэл соо ямар ехээр хүгжэхэ байhаниие совет хүнүүд мэдэжэ абаба. Үнэхөөрөө зүрхэ сэдьхэл баясана, тэрэ түсэбэй дүүргэлтын түлөө хүсэ шадалаа гамнангүй хүдэлмэрилхэ урма зориг бадарна.

Манай шэлэй механизированнэ заводой хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд 1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонуудые hайшаан, ажал хэрэг дээрээ шэнэ амжалта туйлахын түлөө социалистическэ мүрысөөгөө улам шангадхажа байна. Заводнай гансахан ноябрь hарын түрүүшын хахадай түсэбhөө гадуур 32 мянган дүрбэлжэн метр сонхын шэл үйлэдбэрилжэ, арадай ажахыда эльгээбэ. Коллективэймнай дунда үнэн сэхээр хүдэлмэрилжэ, ажалай үндэр бүтээсэ туйладаг хүнүүд олон. Жэшээнь, Федор Васильевич Жуков 60-аад наhатай үбгэжөөл аад, пенсидэ гарангүй, залуушуулда хүдэлмэриингөө баян дүршэл дамжуулан үгэжэ байна. Халаан бүхэнэйнгөө нормые үлүүлэн дүүргэгшэд улам олошоржо байнхай.

Заводоймнай хүдэлмэришэд КПСС-эй ЦК-гэй ноябриин Пленум тухай мэдээсэлээр урмашан, түрэл партиингаа XXI съездые ажалай шэнэ бэлэгээр угтахын түлөө шармайн оронхой.

В. Попов, Улан-Удын шэлэй заводой ахалагша инженер.

ЗАҺАБАРИ

Газетын ноябриин 15-най номерто хэблэгдэhэн «1959—1965 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ даабарита тоонууд тухай» КПСС-эй XXI съезд дээрэ нүхэр Н. С. Хрущевой хэхэ элидхэлэй тезисүүд дотор «Социалистическэ промышленностиин хүгжэлтэ» гэhэн бүлэгэй «машина бүтээлгэ» гэhэн 6-дахи пунктын таблицын hүүлые иигэжэ уншаха: «Шудхалгын үйлэдбэридэ хэрэгтэй технологическа түхеэрэлгэ—360—410 миллион түхэриг, 2—2,3 дахин».

Редакторай орлогшо С. Б. БАЛЬЖИНИМАЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н00892. Типография Министерства культуры Бурятской АССР, Зак. № 4712.